

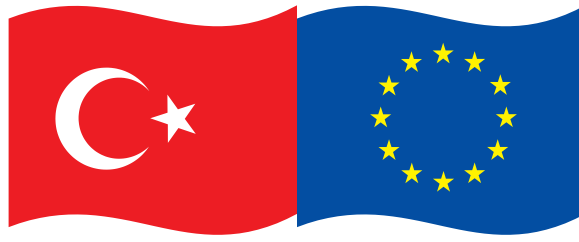

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi

Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2019 Türkiye Raporu

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi

Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2019 Türkiye Raporu

Bu yayın, Avrupa Birliği'nin maddi desteğiyle ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla TÜSEV'in sorumluluğu altındadır ve herhangi bir şekilde Avrupa Birliğinin ve Türkiye Cumhuriyetinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

HAKKIMIZDA

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), 1993 yılında sivil toplumun yasal, mali ve işlevsel altyapısını geliştirmek amacıyla kurulmuştur. TÜSEV, sivil toplumun daha elverişli bir ortamda faaliyet gösterebilmesi ve karşılaşılan ortak sorunlara çözümler sunabilmek için Mütevelliiler Heyeti üyelerinden aldığı destekle çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye'de daha güçlü, katılımcı ve itibarlı bir sivil toplumun varlığı için çalışan TÜSEV;

- STK'lar için elverişli ve destekleyici yasal ve mali ortamın oluşturulması,
- Stratejik ve etkin bağışçılığın teşvik edilmesi,
- Kamu, özel sektör ve sivil toplum arasında diyalog ve iş birliğinin sağlanması,
- Türkiye'deki sivil toplumun uluslararası düzeyde tanıtılması ve iş birliklerinin kurulması
- Sivil toplumun itibarının artırılması,
- Sivil toplumla ilgili araştırmalar yapılması amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ, 4

GİRİŞ, 5

SİVİL TOPLUM İÇİN ELVERİŞLİ ORTAMIN İZLENMESİ VE GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ, 5
İZLEME MATRİSİ, 5
YÖNTEM, 6

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUMUN GELİŞİMİ: FIRSATLAR VE ENGELLER, 7

TEMEL BULGULAR, 10

BÖLÜM 1: ÖZGÜRLÜKLERİN TEMEL HUKUKİ GÜVENCELERİ, 12

Alt Bölüm 1.1: Örgütlenme özgürlüğü, 13
Alt Bölüm 1.2: Diğer özgürlükler, 18

BÖLÜM 2: STK'LARIN FİNANSAL KAPASİTESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İÇİN ÇERÇEVE, 22

Alt Bölüm 2.1: STK'lar ve bağışçılar için vergisel/mali uygulamalar, 23
Alt Bölüm 2.2: Kamu Desteği, 26
Alt Bölüm 2.3: İnsan kaynakları, 29

BÖLÜM 3: KAMU KURUMLARIYLA STK İLİŞKİLERİ, 32

Alt Bölüm 3.1: İş birliği için çerçeve ve uygulamalar, 33
Alt Bölüm 3.2: Politika geliştirme ve karar alma süreçlerine katılım, 35

REFERANSLAR, 42

TÜRKİYE PROFİLİ: EKONOMİK, SİYASAL VE SOSYAL GÖSTERGELER, 48

ÖNSÖZ

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) olarak, 1993 yılından beri sivil toplumun yasal, mali ve işlevsel altyapısını geliştirmek için çalışıyoruz. Türkiye’de daha güçlü, katılımcı ve itibarlı bir sivil toplumun varlığı için hayata geçirdiğimiz faaliyetlerle sivil toplum kuruluşlarının (STK) karşılaştığı sorunlara çözümler üretmeyi ve daha elverişli bir ortamda çalışmalarına katkı sağlamayı hedefliyoruz. Yasal Çalışmalar program alanımız altında Mayıs 2018’de yürütmeye başladığımız ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi kapsamında gerçekleştirdiğimiz faaliyetlerle, STK’ları ilgilendiren yasal ve mali mevzuat hakkında farkındalık yaratılmasını, sivil toplum için elverişli ortamın izlenmesi ve geliştirilmesi ile Kamu-STK iş birliğinin güçlendirilmesini amaçlıyoruz.

Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2019 Türkiye Raporu, sivil toplum için elverişli ortamın desteklenmesi ve sivil toplum alanında yapılan izleme ve savunuculuk çalışmalarının temelini güçlendirilmesi amacıyla aralarında TÜSEV’in de bulunduğu uzman kuruluşlar tarafından geliştirilen Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortam İzleme Matrisi metodolojisi kapsamında hazırlanmıştır. Sivil toplumun gelişimi için

elverişli ortam, İzleme Matrisi metodolojisinde yer alan **Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri, STK’ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği ve Kamu-STK İlişkileri** bölümleri altında belirlenen standartlar ve göstergeler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu rapor mevcut yasal mevzuat açısından durum ve uygulamaların incelenmesinin yanı sıra, reform için öncelikli alanların belirlenmesi konusunda rehberlik etmeyi amaçlayarak STK’lar, hükümet, uluslararası kuruluş ve donörler için politika önerileri ortaya koymaktadır.

TÜSEV olarak sahip olduğumuz bilgi ve deneyimi, yarattığımız ortak paylaşım alanları ve ürettiğimiz bilgi kaynakları aracılığı ile paydaşlarımızla paylaşmaya ve daha güçlü, katılımcı ve itibarlı bir sivil toplum için çalışmaya devam edeceğiz.

Raporun hazırlanmasında emeği geçen ve görüşleri ile katkı sağlayan tüm kişi, kurum ve kuruluşlara teşekkürlerimizi sunarız.

Saygılarımızla,

TÜSEV

GİRİŞ

SİVİL TOPLUM İÇİN ELVERİŞLİ ORTAMIN İZLENMESİ VE GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

TÜSEV'in, Yasal Çalışmalar program alanı altında yürütmekte olduğu Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir. Mayıs 2018-Haziran 2020 yılları arasında devam edecek proje kapsamında sivil toplum için elverişli yasal ve mali ortamın geliştirilmesine katkı sağlanması ve sivil toplum kuruluşlarının politika yapım ve karar alma süreçlerine katılımının artırılması hedeflenmektedir. Projenin amaçları arasında sivil toplum kuruluşlarını ilgilendiren yasal ve mali mevzuat hakkında farkındalık yaratılması, sivil toplum için elverişli ortamın izlenmesi ve geliştirilmesi ile Kamu-STK iş birliğinin güçlendirilmesi de bulunmaktadır.

İZLEME MATRİSİ

Sivil toplum için elverişli ortamı geliştirmek ve sivil toplum alanında yapılan izleme ve savunuculuk çalışmalarını güçlendirmek amacıyla yürütülen proje faaliyetleri kapsamında, sivil toplumun gelişimi için elverişli ortamın izlenmesi için aralarında TÜSEV'in de bulunduğu uzman kuruluşlar tarafından geliştirilen **Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortam İzleme Matrisi** metodolojisi çerçevesinde bu rapor hazırlanmıştır.

Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortam İzleme Matrisi bir izleme aracı olarak, 2012 yılında Türkiye ve Batı Balkan ülkelerinden üyeleri bulunan Balkan Sivil Toplum Destekleme Ağı (BCSDN) tarafından geliştirilmiştir. İzleme Matrisi temel olarak, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri açısından hukuki koşulların destekleyici nitelikte ve elverişli olması için hayati öneme sahip temel ilkeleri ve standartları ortaya koymaktadır. İzleme Matrisi, sivil toplumun gelişmesi için gerekli görülen ortak standartlar, uluslararası alanda güvence altına alınmış haklar ile Avrupa Birliği (AB) kriterleri, Avrupa Konseyi ile Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) ilkeleri ile Avrupa ülkelerindeki iyi örnek olarak gösterilen düzenleyici uygulamalar göz

önüne alınarak belirlenmiştir. İzleme Matrisi, elverişli koşullarla ilgili tüm konuları değil, daha ziyade uzmanların, faaliyet gösterdikleri ülkelerde en öncelikli olarak tespit ettikleri konuları kapsamayı hedeflemektedir. Standartlar ve göstergeler, ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarının hem hukuki koşullar hem de bunların uygulaması ve uygulamadaki zorluklar konusundaki deneyimlerinden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

İzleme matrisi metodolojisi, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri açısından hukuki koşulların destekleyici nitelikte ve elverişli olması için hayati olarak belirlenmiş temel ilkeleri ve standartları her biri kendi içinde alt bölümlere ayırmış üç ana bölüm etrafında göstermektedir:

- *Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri*
- *STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve*
- *Kamu - STK İlişkisi*

Bu üç ana bölümün her biri altında, ilgili bölüme dair temel ilkeler yer almaktadır. Temel ilkelerin her biri, standartlarla genişletilmiş ve her bir standart için de ayrıntılı göstergeler oluşturulmuştur. İzleme Matrisinde yer alan ilkeler, standartlar ve göstergeler oldukça somut olarak elverişli ortamı tanımlayarak kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, donör kuruluşlar, bağışçılar ve diğer paydaşların yasal koşulları ve bunların uygulamalarını gözden geçirerek izleme ve değerlendirme yapmalarına olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte bu metodoloji, yasal ve politik koşulların uluslararası standartlar çerçevesinde değerlendirilmesine olanak sağlayarak ilgili taraflara (STK'lar, hükümetler, uluslararası kuruluşlar, donörler, vb.) reform için öncelik belirleme konusunda rehberlik etmek açısından yol göstericidir.

İzleme Matrisinin metodolojisine dair detaylı bilginin yer aldığı Sivil Toplum İzleme Matrisi Uygulama Rehberi'nin Türkçe versiyonu STK'lar ile diğer paydaşların sivil toplum alanını izlemelerine ve değerlendirmelerine kolaylık sağlaması açısından TÜSEV tarafından yayımlanmıştır.¹

YÖNTEM

Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2019 Türkiye Raporu'nun hazırlanmasında, dernek ve vakıfları ilgilendiren yasal ve mali mevzuat ve mevzuatın uygulamasına dair mevcut durumun tespit edilmesi için kapsamlı bir masa başı araştırması yapılmıştır. Bu araştırma yürütülürken TÜSEV yayınlarının yanı sıra; AB İlerleme Raporları, ulusal raporlar, sivil toplumun gelişimine dair uluslararası raporların Türkiye bölümleri ve STK'lar tarafından hazırlanan izleme raporlarından faydalanılmıştır. TÜSEV'in 2016-2018 dönemi için sivil toplumun elverişli altyapısını çeşitli başlıklar altında inceleyen vaka analizi raporları² ile TÜSEV Atölye ve Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi kapsamında yayınlanan bilgi notları³ kullanılan kaynaklar arasındadır.

TÜSEV'in Yasal Çalışmalar program alanı kapsamında yürütülen birçok çalışma, düzenlenen toplantı ve katılım gösterilen danışma toplantılarında ortaya çıkan bulgular ve öneriler bu raporun hazırlanmasına katkı sağlamıştır. TÜSEV'in 2019 - 2020 yıllarında yayımladığı STK'ların Karar Alma Süreçlerine Katılımı için Araçlar ve Yöntemler: Hırvatistan, Estonya ve Fransa'daki İyi Uygulamalar⁴, Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Kamu Fonları: Standartlar ve İyi Örnekler⁵ başlıklı raporlar ve STK'ların Bağış Toplama Faaliyetleri: Yasal Mevzuat Açısından Uluslararası Standartlar, Türkiye'de Yardım Toplama Mevzuatına Dair

Değerlendirme: Sorunlar ve Engeller başlıklı bilgi notları⁶ Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2019 Türkiye Raporu'na katkı sağlayan en güncel çalışmalarıdır. TÜSEV'in de üyesi olduğu Ulusal Gönüllülük Komitesi'nin 2019 yılı içerisinde gerçekleştirilen toplantılar ve istişare süreçlerinde ortaya konan görüşler gönüllülük politikası ile ilgili mevcut durum ve önerilerin bu rapora aktarma fırsatı sağlamıştır. TÜSEV'in Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyonu üyesi olarak 11. Kalkınma Planı'nın hazırlık sürecinde 2018 yılında katılım gösterdiği danışma toplantılarında tartışmaya açılan sivil toplum alanının öncelikli sorunları ile çözüm önerileri bu raporun ilgili kısımları açısından yol gösterici olmuştur. Sivil Toplum için Elverişli Ortamın İzlenmesi ve Geliştirilmesi Projesi kapsamında düzenlenen toplantılar ve atölye çalışmaları ise örgütlenme özgürlüğü hakkı ile Kamu-STK iş birliği açısından öncelikli çözüm getirilmesi gereken alanlarla ilgili yer verilen somut politika önerilerinin tespitini kolaylaştırmıştır.

Sivil Toplum İzleme Matrisi 2018 raporu kapsamında TÜSEV tarafından, STK temsilcisinin görüş ve önerilerine yer vermek amacıyla, STK'lara yönelik bir anket çalışması yürütülmüştür⁷. 2018 raporu ve 2019 raporunun çalışmaları arasındaki sürenin az olması sebebiyle yeniden bir anket yapılmamış, ancak 2018 anket sonuçları 2019 raporunun ilgili bölümlerine eklenmiştir.

¹ *Sivil Toplum İzleme Matrisi*. TÜSEV. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://tusev.org.tr/urfiles/files/izleme_matrisi_rehberi_doc_23_08_2013.pdf

² *Sivil Toplum İzleme Projesi İzleme Raporları*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://tusev.org.tr/aramisma-ve-yayinlar/sivil-toplum-izleme-raporu-1>

³ *TÜSEV Bilgi Notları*. TÜSEV. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://tusev.org.tr/aramisma-ve-yayinlar/tusev-atolye/bilgi-notlari>, <https://siviltoplum-kamu.org/tr/raporlar/>

⁴ *Karar Alma Süreçlerine STK Katılımı için Araçlar ve Yöntemler*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://tusev.org.tr/urfiles/images/AraclarYontemlerOcak2020.pdf>

⁵ *Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Kamu Fonları: Standartlar ve İyi Örnekler*. TÜSEV. Erişim tarihi: 16 Haziran 2020. <https://siviltoplum-kamu.org/tr/projeden-haberler/sivil-toplum-kuruluslarina-yonelik-kamu-fonlari-standartlar-ve-iyi-ornekler-raporu-yayimlandi/>

⁶ *STK'ların Bağış Toplama Faaliyetleri: Yasal Mevzuat Açısından Uluslararası Standartlar ve Türkiye'de Yardım Toplama Mevzuatına Dair Değerlendirme: Sorunlar ve Engeller Bilgi Notları*. Erişim tarihi: 18 Mart 2020. <https://siviltoplum-kamu.org/tr/raporlar/yaridim-toplama-mevzuati-konulu-bilgi-notlari-yayimlandi-2/>

⁷ *2018 İzleme Matrisi Anketi*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://siviltoplum-kamu.org/tr/wp-content/uploads/2019/09/Sivil-Toplum-i%C3%A7in-Elveri%C5%9Fli-Ortam-%C4%B0zleme-Matrisi-2018-T%C3%BCrkiye-Raporu-Sivil-Toplum-Kurulu%C5%9Flar%C4%B1-Anketi.pdf>

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUMUN GELİŞİMİ: FIRSATLAR VE ENGELLER

Küresel olarak yaşanan gelişmelere paralel olarak, özellikle 1980 sonrası dönemde Türkiye'de demokratikleşme süreci sivil toplum alanının genişlemesi için fırsatların ortaya çıkmasına olanak sağlamış ve STK'lar siyasal, toplumsal ve ekonomik dönüşümün önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir. 1990'lı yıllarda sosyal gruplar ve kültürel kimliklerin kamusal alanda görece özerklik kazanmasıyla birlikte, STK'lara ve üstlendikleri rollere atfedilen önem artarak Türkiye'deki sivil toplum, liberal demokrasilerdeki çağdaşlarıyla benzer biçimde faaliyet göstermeye başlamıştır. Aynı dönemde kamu politikalarının piyasa ekonomisi yaklaşımıyla düzenlenmesi ile özelleştirme politikaları sivil toplumun rolünü doğrudan etkileyerek, gelişmekte olan çoğu ülkede olduğu gibi sürdürülebilir kalkınma gündemi ve demokratikleşme süreci STK'ların yeni faaliyet alanları ile farklı çalışma yöntemlerini benimsemesine yol açmıştır. 2001'de Türkiye'nin AB üyelik süreci çerçevesinde kabul edilen Kopenhag Kriterleri, beraberinde önemli reformları getirerek sivil toplumun faaliyet gösterdiği ortamı özellikle hak ve özgürlükler temelinde iyileştirmiştir. Söz konusu reformlar örgütlenme özgürlüğü ve medeni haklar üzerinde 1980'den beri süregelen kısıtlamaları büyük ölçüde kaldırarak sivil toplum faaliyetleri için daha elverişli bir alan oluşturulmasını sağlamıştır. 2004 ile 2008 yılları arasında AB üyelik müzakereleri ve AB müktesebatına uyum kapsamında, sivil toplumu ilgilendiren mevzuat ve düzenlemeler incelenerek, Türkiye'deki özgürlüklerin çerçevesini genişletecek biçimde iyileştirmeler yapılmıştır. 2004 yılında yürürlüğe giren Dernekler Kanunu ve 2008 yılında yürürlüğe giren Vakıflar Kanunu ile dernek ve vakıfların mevzuattan kaynaklı sorunları azalmış ve idari konularda görece rahatlama sağlanmış olsa da o tarihten beri sivil toplum alanında kapsayıcı bir reform gerçekleşmemiştir.

Dernekler ve Vakıflar Kanununa ek olarak, Türk Medeni Kanunu, Ceza Kanunu, Yardım Toplama Kanunu ve vergi düzenlenmelerine ilişkin birçok ayrı kanunda STK'ların faaliyetleri açısından caydırıcı ve engelleyici olan maddeler yer almaktadır. Bu kanunların getirdiği sınırlamalar, ağır bürokratik düzenlemeler ve yaptırımlar açısından ilgili maddelerin yeniden düzenlenerek ya da bazı kanunların kapsamından STK'lar muaf tutularak sivil toplum için elverişli ortamın geliştirilmesi gerekmektedir.

Mevzuat temelli süregelen sorun alanlarının yanı sıra, Türkiye'de 2016-2018 döneminde sivil toplum alanını etkileyen iki önemli kırılma olmuştur: 20 Temmuz 2016 tarihinde ilan edilen OHAL dönemi 18 Temmuz 2018 tarihinde son bulmuş ve bu geçen sürede yayımlanan 37 Kanun Hükmünde Kararnamenin (KHK) 7'si örgütlenme özgürlüğünü sınırlayıcı nitelikte olmuştur. 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle birlikte ise kamu yönetimi ve yasa yapım sürecini etkileyen önemli bir dizi değişiklik gerçekleşmiştir. 13 Eylül 2018'de yayınlanan 17 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Dernekler Dairesi Başkanlığı kapatılarak, İçişleri Bakanlığı bünyesinde sivil toplumla ilişkilere yönelik stratejilerin belirlenmesi ve geliştirilmesi, kamu ile sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonun ve iş birliğinin sağlanması, güçlendirilmesi, sivil toplum kuruluşlarının etkinliğinin artırılması ve hizmet kalitesinin yükseltilmesi gibi hedefler benimseyen Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM) kurulmuştur. Teşkilat yapısında katılımcılığın geliştirilmesi için bir Sivil Toplum İstişare Kurulu tanımlanmış olsa da 2019 yılı itibarıyla somut girişimler ortaya konmamıştır.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte sivil topluma yönelik bazı gelişmeler olsa da 2019 yılı itibarıyla bütüncül bir kamu politikası geliştirilmemiştir. Ancak, sivil toplumla ilgili kamu kurumlarının izleyeceği temel strateji ve olası reform başlıklarını gösteren bazı belge ve raporlar yayımlanmaktadır. AB'ye katılım için gerçekleşmesi planlanan reform başlıklarını gösteren Ulusal Eylem Planı (2016-2019), 2019-2023 dönemi için hazırlanan 11. Kalkınma Planı, 2020 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı ve önceki yıllarda geçerli olan hükümet programlarında sivil toplumu ilgilendiren kanunlarda yapılacak değişikliklere yer verilmiştir. 2019-2023 döneminde Türkiye'nin yapısal dönüşüm alanlarını ve bunlara ilişkin hedef ve stratejileri ortaya koymayı hedefleyen 11. Kalkınma Planının 2018 yılında gerçekleşen hazırlık sürecinde ise ilk defa Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyonu oluşturulmuştur. Komisyonun hazırladığı raporda, STK'ların hukuki statülerinin, kurumsal yapılarının, faaliyetlerinin, kamu kurumları ile ilişkilerinin ve malî kaynaklarının düzenlenmesi ve sivil toplumun güçlendirilmesine dair çerçeve bir Sivil Toplum Kanunu'nun çıkarılması, mevzuatın STK'ların yerel ve ulusal düzeyde karar alma mekanizmalarına katılımlarını teşvik edecek hale getirilmesi, STK'larda insan kaynağı ve kurumsal kapasiteyi güçlendirecek kamu politikalarının oluşturulması gibi konularda öneriler ortaya konmuştur. Ayrıca raporda, kamu-STK iş birliğinin geliştirilmesi için atılacak adımların ne olması gerektiğine ilişkin İngiltere'de uygulanan "Compact"⁸ (kamu ve sivil toplum sektörü arasındaki ilişkilere ilişkin sözleşme) örnek olarak gösterilmiş, sözleşmede yer alan ilkeler, kamu kurumlarının ve STK'ların taahhütleri özetlenerek raporda sıralanmıştır. Kamu-STK iş birliğinin yansısı, raporda gelecek 15 yıl içinde STK'lar için ucuz veya ücretsiz internet hizmetinin sağlanması, kalkınmanın insani ve ekolojik boyutunda STK'ların oynayacakları rolün etkinliği, medyada STK'ların daha fazla görünür olması gibi çok geniş kapsamda öneriler ve tedbirler de sıralanmaktadır.⁹ Ancak, 11. Kalkınma Planına, Özel İhtisas Komisyon Raporu'nda yer alan detaylı öneri ve tedbirlerin çok dar bir kapsamda

yansıdığı görülmektedir. Hazırlık döneminde sıralanan aktif vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi, karar alma süreçlerine STK'ların etkin katılımının sağlanması, sivil toplum-kamu-özel sektör iş birliğinin artırılması ve sosyal diyalog ortamının geliştirilmesi gibi amaçlara yönelik yer verilen tedbirlerin çoğu STK'ların kurumsal, beşeri ve finansal kapasitelerinin güçlendirilmesine yönelik ele alınmış, bu amaçlara ulaşmak için kamu kurumlarının geliştirilmesi gereken mekanizma ve araçlara yönelik atılması gereken adımlara sınırlı ölçüde yer verilmiştir.

Türkiye'de STK'ların, demokratik karar alma süreçlerini güçlendirmesi ve kamu politika ve hizmetlerini geliştirilmesi bakımından rol ve etkilerini tanıyan bütüncül bir kamu stratejisi veya politika belgesi bulunmaması STK'lar için elverişli ortamın sağlanması önündeki temel engellerden biridir. Ayrıca, bu alanda bütüncül bir kamu politikasının olmayışı ilgili mevzuatta "sivil toplum" ve "sivil toplum kuruluşu" gibi kavramların net bir şekilde tanımlanmaması ya da uygulamada yaşanan farklılıkların oluşmasına kadar birçok alanda etkili olmakta ve toplumsal düzeyde sivil topluma yönelik farkındalığın gelişmesine engel olmaktadır.

Geçtiğimiz on yıla ilişkin sivil toplumu ilgilendiren istatistikler değerlendirildiğinde, üyelik, faal dernek ve vakıf sayısı gibi birçok alanda sayıca artış olduğu gözlemlenmektedir. Ancak, istatistiki olarak takip etmeyi anlamlı bulduğumuz bu verileri değerlendirirken sayılardaki artışın sivil toplum için elverişli ortam açısından doğrudan olumlu etkisi olduğu sonucuna varılmamalıdır. STİGM tarafından sağlanan verilere göre 2000'de 72.077 olan faal dernek sayısı, 2019 yılı sonu itibarıyla 118.368, fesih dernek sayısı ise 187.255'e ulaşmıştır. Vakıf ve dernek sayıları göz önüne alındığında, Türkiye'de her 644 vatandaş için bir STK vardır. 2019 yılında derneklere üye olan toplam kişi sayısı 7.374,124 olarak kaydedilmiştir ancak bu sayının yalnızca 1.332,852'i kadınlardan oluşmaktadır. 2017 yılında 11 binin üzerinde olan dernek üye sayısının 2018 ve 2019 yıllarında hızlı bir şekilde düştüğü görülmektedir. 2019 yılı sonu itibarıyla toplam nüfusun %9'u bir dernek üyesidir. Önceki yıllarda olduğu gibi, vakıfların sayısındaki artış derneklere kıyasla daha düşüktür. VGM tarafından en son paylaşılan verilere göre Ağustos 2019 itibarıyla 5.268 yeni vakıf bulunmaktadır. VGM tarafından vakıflara üye olan toplam kişi sayısı en son 2016 yılında açıklanmıştır. Bu verilere göre, vakıfların toplam 1.219,614 gerçek kişi üyesi ve 27.927 tüzel kişi üyesi bulunmaktadır. Ayrıca yine en

⁸ TÜSEV tarafından 2015 yılında benzer bir çalışma olarak hazırlanan 'Davranış İlkeleri Rehberi' Kamu-STK diyalogu ve iş birliğini geliştirmek için Türkiye'de uygulanabilecek ilke ve standartlar hakkında bilgi vermektedir. <https://siviltoplum-kamu.org/tr/wp-content/uploads/2018/08/Davran%C4%B1%C5%9F-%C4%B0lkeleri-Rehberi.pdf>

⁹ *Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Ön Rapor*. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. On Birinci Plan. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://onbirinciplan.gov.tr/oik-ve-calisma-grubu-listeleri/kalkinma-surecinde-sivil-toplum-kuruluslari/on-rapor/>

son 2016 yılında açıklanan verilere göre 612 yeni vakıfta 1.025.538 gönüllü çalışan bulunmaktadır.

Sivil topluma ilişkin sayılardaki olumlu olarak algılanacak bazı gelişmelere rağmen, STK'ların karar alma süreçlerine katılımı ve etkisi açısından sınırlı rolü olduğu ve sivil alanın daraldığı gözlenmektedir. Ayrıca, Türkiye'de sivil topluma katılım açısından gelişime açık alanlar aşağıdaki gibi tespit edilmektedir:

- **STK'larda cinsiyet eşitliği:** Toplam nüfusun sadece %9'u derneklere üyedir. Kadın dernek üyelerinin toplam kadın nüfusuna (40.863,902) oranı ise sadece %3'tür. Zorunlu organlarda yer alan üyelerin ise yalnızca %19'u kadın (1.851,959 kişi) ve %81'i erkektir.
- **STK'lara gençlerin katılımı:** Dernek organlarına seçilen üyelerin sadece %3,9'u (280.537) 18-30 yaş aralığındadır. Toplam üyelerin %28'i 30-45 yaş aralığındayken, %67'si ise 45 yaş ve üstü olarak raporlanmıştır.
- **STK'ların coğrafi dağılımı:** STK'lar Türkiye'nin tüm illerinde aktif olmasına rağmen, STİGM ve VGM tarafından paylaşılan verilere göre derneklerin %34,7'si ve vakıfların %41,5'i Marmara (çoğunlukla İstanbul) bölgesinde faaliyet göstermektedir. STK'ların yoğun olarak faaliyet gösterdikleri ikinci bölge İç Anadolu'dur (çoğunlukla Ankara).
- **STK'ların faaliyet alanları:** Türkiye'de yeni vakıflar ağırlıklı olarak eğitim ve sosyal yardım alanlarında, dernekler ise mesleki eğitim ve dayanışma, spor ve din hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik alanlarda faaliyet göstermektedirler. STK'ların sayılarının ve görünürlüklerinin artış göstermesine karşın, hak temelli çalışmalar yapan kuruluşlar sivil toplumun küçük bir bölümünü teşkil etmektedir. STİGM verilerine göre, Aralık 2019 itibarıyla, toplam derneklerin sadece %1,2'si (1.480 dernek) hak ve savunuculuk alanlarında faaliyet göstermektedir. VGM tarafından paylaşılan verilere göre, yeni vakıfların 2018 yılı içerisinde düzenledikleri 10.582 faaliyetten sadece 296'sı hukuk, insan hakları ve demokrasi alanındadır.
- **STK'ların insan kaynağı kapasitesi:** 2018 verilerine göre derneklere toplam çalışan sayısı 64.563 olmakla birlikte dernekler gelirlerinin %17,6'sı personel giderlerine harcamaktadır. Aynı yıla ait toplam istihdam edilen kişi sayısı dikkate alındığında STK'lar tarafından istihdam edilme oranı yalnızca %0,2'dir. Dernek başına düşen

çalışan sayısı ise 1,8'dir. 2016 yılında en son açıklanan verilere göre vakıfların sadece üçte biri çalışan istihdam ederken ortalama çalışan sayısı 9'dur.

Sivil toplumun gelişimi için elverişli ortamı sağlamak açısından yasal ve mali reformların gerçekleşmemesinin yanı sıra, elverişli sosyokültürel bir zeminin varlığından bahsetmek de mümkün değildir. Bunun yanı sıra Türkiye'de yaygın olarak gelişen bir bağış yapma kültürü bulunmamaktadır. Dünya Bağışçılık Endeksi (World Giving Index) 2018¹⁰ raporunda, Türkiye 146 ülke içinde 131'inci sırada yer almıştır. Endekse göre, Türkiye, tanımadığı bir kimseye yardım etmede %40 oranla 113. sırada, sivil toplum kuruluşlarına yapılan bağışlarda %12 oranla 122. sırada ve gönüllülük için harcanan zamanda %9 ile 126. sırada yer almıştır. TÜSEV tarafından 2019 yılında toplanan verilerle güncellenen Türkiye'de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik 2019 Raporu'nda¹¹ ise bireysel bağışçıların motivasyonlarından tercih edilen bağış yöntemlerine, yıllık kişi başına düşen bağış miktarından bağışçıların sivil toplum ve kamu kuruluşlarına dair algılarına kadar birçok farklı bulgu ortaya konmaktadır. 2004 ve 2015 yıllarına oranla 2019 raporunda, bireysel bağış miktarında azalma olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, özellikle 2015 değerleriyle karşılaştırıldığında ise STK'ların toplumsal sorunların çözümünde etkili olabileceğini düşünen bireylerin oranındaki artış olduğu kaydedilmiştir. Bireylerin STK'lara bağış yapmamayı tercih etmelerindeki sebepler arasında STK'ların yeteri kadar şeffaf olmadığı ve bağışların amaçlarına uygun kullanılmadığına yönelik algı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, az miktarda yapılacak bireysel bağışların faydalı olmayacağına yönelik görüş de bireylerin STK'ları bağışlarıyla destekleme yönünde harekete geçmelerini engellediğine işaret etmektedir. Her ne kadar rapor çıktıkları STK'larla ilgili bir itibar ve güven sorununa işaret ediyorsa da bu sorunun aşılmasında tek başına STK'ların sorumlu olmadığı, bireylerin de STK'ları tanımak, faaliyetleri hakkında bilgi almak için yeterli girişimde bulunmadıkları ortaya konmaktadır.

¹⁰ Dünya Bağışçılık Endeksi. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/caf_wgi2018_report_webnopw_2379a_261018.pdf

¹¹ Türkiye'de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://tusev.org.tr/tr/haberler/turkiyede-bireysel-bagiscilik-ve-hayirseverlik-2019-raporu-yayimlandi#.XmuMlagZfjh>

TEMEL BULGULAR

Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının amaç ve faaliyetlerini doğrudan düzenleyen kanunlar şunlardır: Anayasanın ilgili maddeleri (No 2789, 18/10/1982), Türk Medeni Kanunu ilgili maddeleri (No 4721, 08/12/2001), Dernekler Kanunu (No 5253, 4/11/2004), Vakıflar Kanunu (No. 5737, 20/2/2008), Yardım Toplama Kanunu (No 2860, 23/6/1983), Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu (No 2911, 5/10/1983), Ceza Kanunu (No 5237, 26/09/2004), Kabahatler Kanunu (No 5326, 30/3/2005). Ayrıca başka birçok kanun ve ikincil mevzuatta STK’ları ilgilendiren hükümler bulunmaktadır.

AB üyelik müzakereleri süreci kapsamında 2004-2008 arasında mevzuatın yeniden düzenlenmesi yönünde bazı önemli adımlar atılmış olsa da birincil ve ikincil mevzuat sivil toplum için gerekli olan elverişli ortamı sağlamamaktadır.¹² “Sivil toplum” ve “sivil toplum kuruluşu” tanımları mevcut kanunlar ve politika belgelerinde açıkça yer almamaktadır. Farklı örgütlenme biçimleri -sivil girişimler, gruplar, platformlar- sivil alanda faaliyet gösterse de kanunlar nezdinde sivil toplum kuruluşu olarak tanımlanan tüzel kişilikler yalnızca dernekler ve vakıflardır. Vakıflar ve dernekler farklı mevzuata tabii ve farklı kamu kurumları tarafından düzenlenmekte ve denetlenmektedir. STİGM ve VGM, STK’ların denetiminden sorumlu en yetkili kamu kurumlarıdır. Denetim faaliyetleri söz konusu olduğunda sıklık, süre ve kapsam bakımından farklı uygulamalar olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, cezalar örgütlenme özgürlüğünün önünde önemli engeller olarak görülmektedir. Cezaî ve diğer yaptırımlar, mevzuatla düzenlenen kapsamlı ve zorlayıcı bürokratik işlemleri aşmayı daha da güçleştirmektedir. İdari cezaların azaltıldığı veya ceza ile sonuçlandırmadan önce uyarı yoluyla düzeltici faaliyetlere yönlendirildiği durumlara nadiren rastlanmaktadır.

Anayasa’nın 34. maddesi yurttaşların önceden izin almaksızın toplanma ve gösteri haklarını tanısa da toplanma özgürlüğü halen Türkiye’de sorun yaşanan alanlardan biridir. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun (No 2911, 5/10/1983) bazı maddeleri ve Anayasa’nın ilgili maddesinin ihlaline yol açan bazı kısıtlayıcı uygulamalar nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bazı kararlarıyla uyumlu olmadığı görülmektedir.

STK’lar, Yardım Toplama Kanununun (No 2860 23/6/1983) sınırlandırıcı ve bürokratik yapısı nedeniyle yardım toplama faaliyetlerinde ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Kanun, STK’lar tarafından düzenlenen tüm yardım toplama girişimleri için önceden izin alınmasını şart koşmaktadır. İzin süreci, oldukça detaylı bilgilerin sağlandığı bir formun doldurulmasını gerektirmektedir. İzin başvurusunun değerlendirilmesi ve olumlu ya da olumsuz sonuçlandırılması kamu idaresinin takdirindedir ve uygulamada farklılıklarla karşılaşılmaktadır. Türkiye’de STK’ların yardım toplama faaliyetlerine ilişkin yasal çerçeve ve uygulamaların örgütlenme özgürlüğü kapsamında güvence altına alınması için yeni bir düzenleme yapılması gerekmektedir; bu faaliyetlerin Yardım Toplama Kanunu kapsamından muaf tutulması ve geliştirilecek yasal çerçevenin uluslararası standartlarla uyumlu şekilde teşvik edici ve kolaylaştırıcı olması gerekmektedir.

Dernekler ve vakıflar için iki ayrı kamu yararı tanımı mevcuttur ve bu statü için aranan şartlar farklılık göstermektedir. Kamu yararı tanımının net olmayışı bu statüye hak kazanacak kurumların belirlenme sürecinde subjektif değerlendirme ve uygulamaların görülmesine sebep olmaktadır. Aralık 2019’da derlenen verilere göre 5.268 yeni vakıf arasından vergiden muaf vakıf sayısı 287’dir. Vergi muafiyetine sahip vakıfların sayısının, yeni vakıf sayısına oranı önceki yıllarda olduğu gibi %5’le sınırlı kalmaktadır. Aynı dönemde raporlanan verilere göre, kamu yararı statüsüne sahip 366 dernek, toplam 118.938 faal derneğin yalnızca %0,3’ünü oluşturmaktadır. 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemine geçiş ile bu statüler Cumhurbaşkanı tarafından verilmeye başlanmıştır.

¹² Sivil Toplum için Elverişli Ortam kavramı hakkında detaylı bilgi almak için: <https://tusev.org.tr/urfiles/images/ElverisliOrtam2019.pdf>

Bu statülerin Cumhurbaşkanı tarafından verilmesi hem ulaşılması güç olması hem de siyasi olması sebebiyle az sayıda kuruluşun bu statüye sahip olmasına, karar alma sürecinin oldukça bürokratik ve uzun olmasına sebep olmaktadır. Ayrıca, başvuru ve onay sürecinin bu kadar zorlayıcı olmasına rağmen kamu yararı statüsü ile kazanılan imtiyazlar sınırlı kalmakta ve STK'ların mali sürdürülebilirliğini sağlayabilecekleri finansman kaynakları oluşturmaları önünde engel teşkil etmektedir.

Kamu kurumları açısından sivil toplum ile iş birliği stratejik önem taşımamaktadır. Kalkınma Planı, Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı gibi ulusal raporlarda iş birliğinin geliştirilmesinin ve STK'ların karar alma süreçlerine katılımının önemine vurgu yapılmakla birlikte, iş birliği ve katılım süreçlerini doğrudan tanımlayan, teşvik eden, yetkili kurumları ve görev alanlarını belirleyen bir politika veya strateji bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde kamu-sivil toplum ilişkisini düzenleyen ulusal strateji ve yasal çerçeve kabul edilmemiş ve yönetim yapısında sivil toplum ve kamu ilişkisini kolaylaştıracak, izleyecek ya da raporlayacak bir kurum veya mekanizma oluşturulmamıştır. Bununla birlikte, birkaç istisna haricinde bakanlıklarda sivil toplum ilişkilerini yönetebilecek bölüm ya da ilgili uzmanlar bulunmamaktadır. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Yönetmeliği STK'ların danışma düzeyinde karar alma süreçlerine katılımı ile ilgili kuralları içermesine rağmen zorunlu kılmamaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sisteminde, Cumhurbaşkanı ve ona bağlı teşkilat ve kurullar birincil politika belirleyicisi olurken, bakanlıklar alt düzey politika yapıcı olarak uygulayıcı ve denetleyici bir fonksiyon taşır hale gelmiştir. Ancak, bu karar alma sürecini tanımlayan ve katılımcı politika yapma sürecini temin edecek yönde maddeler içeren herhangi bir düzenleme 2019 yılı itibarıyla yapılmamıştır.

STK'lar için ayrılan kamu fonlarına dair strateji ve koordinasyon eksikliği de gözlemlenmektedir. Türkiye'de STK'lara kamu tarafından sürekli ve düzenli olarak finansman sağlayacak kurumsal altyapı bulunmamaktadır. AB Mevzuatı ve prosedürleri uyarınca yürütülen kamu finansmanı uygulamaları (örneğin Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB) uygulamaları) haricinde kamu finansmanına ilişkin bütüncül bir yaklaşım ya da mevzuata da rastlanmamaktadır. STK'lara aktarılacak kamu kaynağının miktarı ve aktarım biçimleri/koşulları her bakanlık tarafından ayrı ayrı tanımlanmakta ve fon miktarlarının

belirlenmesi bakanlıkların tasarrufuna bırakılmaktadır. Kamu bütçesinde STK'lara ayrılacak kaynağa dair bir bölüm yer alsa da kâr amacı gütmeyen kuruluşlar bölümü geniş olarak tanımladığı için STK'lar için ayrılan kaynağı tam olarak tespit etmek mümkün olmamaktadır. Kamu fonlarının programlanması, duyurulması ve seçim süreci ile ilgili yöntemler yıldan yıla değişiklik gösterebilmektedir. STK'lara aktarılmak üzere bütçelenen toplam kamu kaynağı önceden açıklanmamakta ve planlama süreci katılımcı olarak düzenlenmemektedir. Mevcut durumda ayrılan kaynak da yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte, kamu tarafından sağlanan yardım ve destekler şeffaflık ve hesap verebilirlik kriterlerine uymamaktadır.

BÖLÜM 1: ÖZGÜRLÜKLERİN TEMEL HUKUKİ GÜVENCELERİ

İlk bölüm 'Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri'dir. Bu bölüm, sivil toplumun varolmasının özünü teşkil eden; herkesin bir araya gelme, yaşamlarını iyileştirme, ortak hedefler yönünde çalışma gibi temel özgürlüklere yani örgütlenme özgürlüğüne işaret eder. Ancak örgütlenme özgürlüğü tek başına, bağımsız ele alınmamalıdır.

Örgütlenme özgürlüğü, bireyler ya da grupların düşüncelerini ifade edebilme ve toplanma özgürlükleri ile güvence altına alınmalıdır. Matris, üç temel özgürlük olan örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlüğünün güvence altına alınması ve herkes tarafından özgürce yaşanması gerekliliğinin altını çizer.

ÖNCELİKLİ BULGULAR

Mevzuatta genel bir sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları tanımı yer almamaktadır. Dernekler ve vakıflar haricinde başka bir biçim ile herhangi bir STK veya kâr amacı gütmeyen şirket kurulabilmesi mümkün kılınmamıştır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
STK'ların denetimini düzenleyen yasal çerçeve sınırlayıcı, bürokratik ve muğlaktır; özgürlükler yerine sınırlamalar üzerine yoğunlaşmakta ve ceza ve yaptırımlar orantılılık ilkesine uymamaktadır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
Yardım toplamanın kanunla düzenlenmesi, çok sayıda koşul ile STK'ların izne tabi tutulması STK'ların finansal sürdürülebilirliklerini ve mali kaynaklara erişimlerini zorlaştırmaktadır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
Toplanma ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve ilgili ikincil mevzuat; gösteri ve yürüyüşlerin yeri, süresi ile ilgili sınırlamalar getirmekte ve idari ve güvenlik güçlerine geniş şekilde takdir yetkisi sağlamaktadır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.2

ÖNERİLER

Örgütlenme biçimleri dernek ve vakıflarla sınırlı tutulmadan platform, inisiyatif, sosyal girişim, hibe veren vakıflar gibi farklı modelleri de içerecek ve yeni toplumsal hareketleri dışlamayacak şekilde sivil toplum tanımı katılımcı yöntemler ile belirlenmeli mevzuata ve ilgili politika belgelerine eklenmelidir.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
STK'lara yönelik denetimlerin sınırlarını belirlemek ve STK'ların orantısız ceza uygulamalara maruz kalmasının engellenmesi amacıyla denetim ve cezaları belirleyen yasal mevzuattaki çeşitli tanım eksiklikleri giderilmelidir. STK'ların ihlal durumunda karşılaşacakları cezalar azaltılmalı ve ceza öncesinde uyarı mekanizmaları devreye alınmalıdır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
Yardım Toplama Kanunu, STK'ların izin alma zorunluluğundan muaf olacakları biçimde düzenlenmelidir.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.1
Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu yürürlükten kaldırılmalı ve yeni yapılacak kanunda barışçıl her türlü toplantı ve gösterinin zamana ve mekân onayına dair kısıtlamalar kaldırılmalıdır.	Bölüm	1
	Alt Bölüm	1.2

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt Bölüm 1.1: Örgütlenme Özgürlüğü			
İlke 1: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Tüm bireyler ve tüzel kişiler özgürce, kayıtsız ve/veya kayıtlı kuruluşlar kurabilir, bunlara üye olabilir ve internet üzerinden ya da bilfiil faaliyetlerine katılabilirler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kişilerin herhangi bir amaçla dernek, vakıf ile kâr amacı gütmeyen sivil toplum kuruluşları (ör: kâr amacı gütmeyen şirket) kurmalarına dair hukukî bir çerçeve vardır. Bu hukukî çerçeve hem bireylerin hem de tüzel kişilerin, bir ayırım yapılmaksızın (yaş, milliyet, kanuni ehliyet, cinsiyet vb.) bu hakkı kullanmalarına izin verir. Kayıt yaptırmak zorunlu değildir; kuruluşların kayıt yaptırmaya karar verdikleri durumlar için açıkça belirlenen kayıt kuralları, kayıt ile başvuru işlemlerinin kolay, kısa sürede ve az masraflı bir şekilde yapılmasına olanak sağlar. Kanun, kuruluşlar arasında yurtiçi ve yurtdışı ağ kurulmasına, önbildirime gerek olmadan izin verir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dernekler ve vakıflar haricinde farklı bir örgütlenme biçimiyle bir araya gelmiş tüzel kişiliği olmayan yapıların kurulması sınırlıdır ve kâr amacı gütmeyen şirket kurulabilmesi mümkün kılınmamıştır. Dernekler ve vakıflar haricinde yasalarda tüzel kişiliği sahip kabul edilen istisnai kuruluşlar federasyon ve konfederasyonlardır. Tüzel kişiliği olmamakla birlikte kurulabilecek bir diğer yapı ise platformlardır. STK'lar dernek tüzüğü ve vakıf senedi gibi resmi belgelerle gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri açıkça belirtmek zorundadırlar. Faaliyetlerinin kapsamını değiştirmeye karar veren STK'lar bir dizi formalite ve bürokratik adımı tamamlamak zorundadır. Fiil ehliyetine sahip gerçek veya tüzel kişiler, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Ancak Türk Silahlı Kuvvetleri ve kolluk kuvvetleri mensupları ile kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri hakkında özel kanunlarla getirilen kısıtlamalar vardır. 15 yaşını bitirmiş ayırt etme gücüne sahip çocuklar için özel düzenlemelere bağlı olarak ve yasal temsilcilerinin yazılı izni ile dernek kurma özgürlüğü kanunda tanımlanmıştır. Türk vatandaşı olmayanlara yönelik kısıtlamalar mevcuttur. STK olarak faaliyet göstermek için kayıt yaptırmak zorunludur. Derneklerin kuruluş işlemleri masrafı bulunmamakla birlikte kısa sürede tamamlanabilmektedir. Ancak derneklerin yedi gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelmesi ile kurulması ve altı ay içerisinde zorunlu organların oluşturulması için en az on altı üyeye ulaşması gerekliliği zorluk yaratmaktadır. Vakıfların tüzel kişilik kazanması, başvuru talebinin mahkeme tarafından kabulüne bağlıdır. Yabancı STK'lar ise İçişleri Bakanlığının izniyle Türkiye'de faaliyet gösterebilmektedirler. Yasal çerçeve, derneklere ve vakıflara yurtiçi, bölgesel ve yurtdışı iş birlikleri kurma serbestliği tanımaktadır. Yurtiçinde dernek ve vakıfların federasyon ya da konfederasyon çatısı altında örgütlenmeleri izne tabii değildir ancak çatı örgütlenmelerin kurulabilmesi için gereken asgari kuruluş sayısı oldukça yüksek olmakla birlikte mevzuat ancak amacı aynı olan kuruluşların bir araya gelmesine izin vermektedir. Tüzel kişiliği bulunmamakla birlikte STK'lar ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere girişim, hareket ve benzeri adlarla platform çatısı altında bir araya gelebilirler. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Örgütlenme biçimleri dernek ve vakıflarla sınırlı tutulmadan platform, inisiyatif, sosyal girişim ve hibe veren vakıflar gibi farklı modelleri de içerecek ve yeni toplumsal hareketleri dışlamayacak şekilde yapılacak sivil toplum tanımı mevzuata ve ilgili politika belgelerine eklenmelidir. Tüzük ve senet maddelerinde değişiklik yapılması için süreçler ve idari gereklilikler kolaylaştırılmalıdır. Meslek mensuplarına getirilen mutlak nitelikli yasaklar kaldırılmalı, bunlar yerine, kamu görevlilerinin yerine getirdiği göreve özgü üye olunamayacak örgütler ile ilgili sınırlamalar getirilmelidir. Bu sınırlamalar mümkün olduğunca dar tutulmalı ve belirsizlik içermemelidir. Çocukların örgütlenme özgürlüğünün geliştirilmesi için yasal temsilciden izin alma şartı kaldırılarak uluslararası mevzuatla uyumlaştırılmalıdır. Yabancı STK'ların kayıt işlemleri kolaylaştırılmalı ve ulusal STK'lar için öngörülecek usulle benzerlik taşıyacak şekilde düzenlenmelidir. Dernekler için asgari kurucu üye sayısı ile yönetim ve denetim kurulu üye sayıları azaltılmalıdır. Kanunda yapılacak değişiklikte federasyon ve konfederasyon kurabilmek için gereken kayıtlı STK yeter sayısı azaltılmalı, aynı amaç yerine benzer amaçlı kuruluşların bir araya gelmesine izin verilmelidir. Platformların, derneklerin faaliyetlerine ve çalışmalarına benzer faaliyetler yürütebilmeleri olanaklı hale getirilmelidir.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt Bölüm 1.1: Örgütlenme Özgürlüğü			
İlke 1: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Tüm bireyler ve tüzel kişiler özgürce, kayıtsız ve/veya kayıtlı kuruluşlar kurabilir, bunlara üye olabilir ve internet üzerinden ya da bilfiil faaliyetlerine katılabilirler.	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Her gerçek veya tüzel kişi, internet üzerinden ya da bilfiil sivil toplum kuruluşu kurabilir. Kayıt işlemleri hukuken belirlenmiş olan süreler dahilinde yaptırılabilir; resmi merciler başvuruları nesnel ve siyasi olmayan bir yaklaşımla değerlendirir. Gerçek ve tüzel kişilere, kuruluşlarının kaydını yaptırmadıkları gerekçesiyle yaptırım uygulanmaz. Bireyler ve sivil toplum kuruluşları buldukları ülke içinde ve dışında ağlar ve koalisyonlar oluşturabilir ve halihazırdakilere dahil olabilirler. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> İnternet üzerinden STK kurulmasına mevzuatta izin verilmemektedir. STK'ların faaliyet gösterebilmeleri için ilgili birimlere kayıt yaptırımları zorunludur. Dernekler, kuruluş bildirim ve eklerini mülki idare amirliğine vermek suretiyle tüzel kişilik kazanırlar. Vakıflar ise mahkeme kararıyla tescil olunur. Tescil süreleri mahkemelerin yoğunluğuna göre değişiklik gösterir. Anayasa uyarınca dernek kurma hürriyeti milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir. Derneklerin tüzüğü, vakıfların ise senetleri kanuna aykırılık açısından incelenmeye tabiidir. Yabancı STK'ların kayıt süreci ile ilgili prodesür ve kriterler net tanımlanmamıştır. Kasım 2019 itibarıyla Türkiye'de 132 yabancı derneğin, 2018 verilerine göre ise 17 yabancı vakfın Türkiye'de faaliyet izni vardır. STK'ların uluslararası iletişim ve iş birliği faaliyetlerinin önünde engellemeler yoktur. Ancak uygulamada bölgesel farklılıklar olduğu görülmektedir. Federasyon veya konfederasyonların kurulabilmesi için gerekli üye STK yeter sayısı yüksek olduğu ve aynı amaca yönelik kuruluşların bir araya gelmesi gerekliliği sebebiyle azdır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların kurulma işlemleri dijital yöntemleri de kapsayacak şekilde kolaylaştırılmadılar. Örgütlenme özgürlüğüne ilişkin genel ahlak, kamu düzeni gibi muğlak gerekçelere dayandırılan kısıtlar kaldırılmalı ya da muğlak ifadeler netleştirilmelidir. Yabancı STK'ların kayıt süreçleri kolaylaştırılmalı ve yerel STK'larla benzer bir zemine getirilmelidir. Üst kuruluş kurmak için gerekli üye sayıların azaltılması ve amaca yönelik aynılık koşulunun kaldırılması ya da en azından benzer amaçlı STK'ların üst kuruluş kurabilmelerinin önünün açılması sağlanmalıdır.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt Bölüm 1.1: Örgütlenme Özgürlüğü			
İlke 1: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
<p>STK'lar, kendi iç yönetimleri vasıtasıyla etkinliklerini yürütebilir ve hukuki dayanağı olmayan devlet müdahalesi olmaksızın faaliyet gösterebilirler.</p>	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hukuki çerçeve devletin derneklerin, vakıfların ve diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşların iç işlerine müdahalesine karşı güvenceler sağlar. Devlet üçüncü şahısların STK'ların iç işlerine müdahalesine karşı koruma sağlar. Hukuki koşulların ihlali durumundaki mevzuata dayalı ve orantılılık ilkesine uygundur. Tasfiye ve fesih için kurallar ve sınırlamalar, uluslararası hukuk standartlarına uygundur ve keyfi kararları engelleyici objektif kriterlere dayalıdır. Finansal raporlama (para aklamayla ilgili düzenlemeler dahil) ve muhasebe kurallarında, STK'ların kendine özgü doğası dikkate alınır ve bunlar kuruluşun büyüklüğü ve faaliyet türü/alani ile orantılıdır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat, devlet müdahalesini engelleyecek güvenceler sağlamamaktadır. Mevzuat, idareye sadece suç teşkil eden durumlarda değil, dernek ve vakıfların tüzüklerinde belirtilen amaçlara yönelik faaliyetler yürütüp yürütmediklerinin tespiti gibi kurumsal işleyle ilgili konularda da denetim yapması için yetki vermektedir. İhlal durumunda uygulanmak üzere orantısız adli ve idari para cezaları herhangi bir önleyici uyarı mekanizması tanımlamadan mevzuatta yer almaktadır. Dernek ve vakıfların kendiliğinden sona ermesi, faaliyetten geçici alıkoymaları ve feshedilmelerini düzenleyen tasfiye ve fesih işlemleriyle ilgili kanunda düzenlemeler vardır. Dernek ve vakıfların tüzük ve işlemlerinde ulusal güvenliği ve kamu güvenliğini tehdit eden, barış ve düzeni bozan, suç unsuru taşıyan, sağlık ve ahlaki tehdit eden unsurlar var ise, bu durumda dernek ve vakıfların kapatılması için dava açılabilir. Olağanüstü hâl dönemi ve sonrasında birçok vakıf, dernek ve federasyon KHK'lar ile kapatılmıştır. Mahkeme kararı olmaksızın derneklerin mal varlıkları hazineye, vakıflarınki de Vakıflar Genel Müdürlüğüne aktarılmıştır. Mevzuat, dernekler ve vakıflar için özel muhasebe standartları getirebilme yetkisini ilgili idarelere bırakmaktadır ve sadece işletme hesabı ve bilanço esasına uygun olmak üzere iki temel muhasebe standardı uygulaması vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Türk Ceza Kanunu ve ilgili kanunlarda suç teşkil edilen faaliyetler için yaptırımlar düzenlendiği için Dernekler Kanunu kapsamındaki ceza maddeleri kaldırılmalıdır. Denetim ve cezaları belirleyen yasal mevzuattaki tanım eksiklikleri giderilmelidir. Denetimlerin tüm STK'lar için eşit koşullarda yapılması için sıklığı, süresi ve denetçilere verilen yetkilerin çerçevesi açık bir şekilde mevzuata eklenmelidir. STK'ların herhangi bir ihlal durumunda karşılaşacakları cezaların öncesinde uyarı mekanizmaları devreye konulmalı ve uygulanması gerekli görülen cezalar orantılı olacak şekilde yeniden gözden geçirilmelidir. Vakıfların ve derneklerin kapatılmasına gerekçe gösterilebilen ölçütlerle ilgili muğlaklık giderilmeli, ilgili mevzuat uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmelidir. STK'lar için ayrı ve basitleştirilmiş bir muhasebe usulü kabul edilmelidir. Özellikle daha küçük veya yerel STK'ların yapılı ve doğalarını gözetilen basit muhasebe usulü uygulaması sağlanmalıdır.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt Bölüm 1.1: Örgütlenme Özgürlüğü			
İlke 1: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
<p>STK'lar, kendi iç yönetimleri vasıtasıyla etkinliklerini yürütebilir ve hukuki dayanağı olmayan devlet müdahalesi olmaksızın faaliyet gösterebilirler.</p>	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Devletin, derneklerin, vakıfların ve diğer kâr amacı gütmeyen kuruluşların işlerine müdahale vakası yoktur. Ağır raporlama koşulları dayatan müdahaleci denetim uygulamaları yoktur. Ender/uç durumlarda yaptırımlar uygulanır; bu yaptırımlar orantılı ve yargı denetimine tâbidir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dernek ve vakıflar için iç denetimin esas olduğu ilgili mevzuatlarda yer alsa da hem esasa (faaliyet amacı) hem de şekle (tutulan defterler vb.) yönelik denetim uygulanmaktadır. Derneklerin amaçları doğrultusunda faaliyet gösterip göstermedikleri, defterlerini ve kayıtlarını mevzuata uygun olarak tutup tutmadıkları İçişleri Bakanlığı veya en büyük mülki idare amiri tarafından denetlenir. Vakıfların amaca ve yasalara uygunluk denetimi ile iktisadi işletmelerinin faaliyet ve mevzuata uygunluk denetimi VGM tarafından yapılır. Dernekler en az 6 defter tutmak zorundadır. Dernekler en çok bu defterlerin "usulüne uygun" bir şekilde tutulmaması ve zamanında yapılmayan bildirimler nedeniyle ceza almaktadır. Dernek defterleri bakımından aşırı bürokratik yaklaşım hem hukuk düzeyinde hem de uygulamada devam etmektedir. Ekim 2018'de yayımlanan Dernekler Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile derneklerin yönetim kurulu üyelerinin yanı sıra tüm üyelerini mülki idare amirliğine ve Dernekler Bilgi Sistemine (DERBİS) kaydetmesi zorunlu hale getirilmiştir. 26 Mart 2020 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile derneklere, üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadı, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren kırk beş gün içinde bildirim zorunluluğu getirilmiştir. Üyeliğe devam edenlerin ise adı, soyadı, doğum tarihi ve kimlik numaralarının altı ay içinde mülki idare amirliğine bildirilmesi zorunlu kılınmıştır. Aynı zamanda, bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeyen dernek yöneticilerine idari para cezası verileceği belirtilmektedir. Denetim ve cezalar söz konusu olduğunda bölgesel farklılıklar, orantsız idari ve adli uygulamalar görülmektedir. İlgili mevzuatta görülen tanım eksiklikleri STK'ların cezai uygulamalarla karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Evrensel Periyodik İnceleme (EPI) 2019 raporunda, olağanüstü hâl sonrasında da çok sayıda kısıtlayıcı koruyan ve temel özgürlükler üzerindeki olumsuz etkileri muhtemel olan terörle mücadele kanununa ilişkin çekincelere yer verilmiştir. Yine aynı raporda, terörle mücadele kanununun, 1. maddesindeki "terörizm" tanımının oldukça geniş ve belirsiz olduğu ve bu durumun ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğüne ilişkin kamu denetiminin nesnellliğini zedeleyici olabileceği ortaya koymaktadır. Kamu denetimlerinin yasal çerçevesi açık hale getirilmeli ve böylelikle denetimlerin ayrımcılığa yol açmayacak ve nesnel biçimde yürütülmesi güvence altına alınmalıdır. Derneklerin tutması zorunlu olduğu defter sayısı azaltılmalıdır. Defterlerin işlenmesi kolay kılınmalı, derneklerin kasıtsız, bilgi yetersizliği sebebiyle defterlerini işleyememeleri veya eksik/yanlış işlemlerinin tespiti halinde uyarı yolu tercih edilmelidir. Beyan edilmesi gereken yıllık faaliyet raporlarının formatı kullanıcı dostu hale getirilmelidir. Yurtdışından alınan fonlara dair bildirim zorunluluğu kaldırılmalı ve bu fonların yasal bildirimleri de yıllık raporlarda belirtilerek yapılmalıdır. STK'lardan talep edilen bilgiler bürokratik engel yaratmayacak ve kısıtlayıcı olmayacak şekilde yalınlaştırılmalıdır. Derneklerin tüm üyelerini bildirme zorunluluğu getirilmesi birçok dernek için bürokratik engel yaratabileceği gibi, bireylerin örgütlenme özgürlüğü kapsamında derneklere üye olma durumunu, ifade özgürlüğü ve kişisel verilerin korunmasını olumsuz etkileyebilecek niteliktedir. STK'lara ceza uygulamadan önce düzeltme olanağı tanıyan uyarı mekanizmaları getirilmeli ve ceza verilmesi gereken durumlarda cezalar ve yaptırımlar orantılı olacak şekilde belirlenmelidir. Mevzuatta STK'ların için öngörülmuş cezalar azaltılmalıdır.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt Bölüm 1.1: Örgütlenme Özgürlüğü			
İlke 1: Örgütlenme özgürlüğü güvence altındadır ve herkes tarafından serbestçe kullanılabilir.			
STANDART 3	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'lar faaliyetlerine destek olmak amacıyla özgürce, çeşitli yerel ve yabancı kaynaklardan fon arayışına girebilir ve bu fonlardan yararlanabilirler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat STK'ların ekonomik faaliyetler yürütmesine izin verir. STK'lar yabancı fonlardan yararlanabilirler. STK'lar bireyler, şirketler ve diğer kaynaklardan ayrılan fonlardan yararlanabilirler. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Türk Ticaret Kanunu, Dernekler Kanunu ve Vakıflar Kanununun ilgili maddeleri STK'ların ekonomik faaliyetler yürütmesini düzenler. STK'lar için doğrudan ekonomik faaliyet yürütmek mümkün değildir. Dernekler ve vakıflar bildirimde bulunmak şartıyla yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan aynı ve nakdi yardım alabilirler. Ancak, mevzuatta "yurt dışından alınan aynı ve nakdi yardımlar" açıkça tanımlanmadığından, yurt dışından alınan üyelik aidatları ya da bireysel bağışlar dahi bildirimde tabiidir. Dernekler ve vakıflar tüzüklerinde/resmi senetlerinde yazılı amaçları gerçekleştirmek için, şirketler, bireyler ve diğer kaynaklardan bağış ve yardım alabilirler. Türkiye'de yardım ve bağış olmak üzere iki farklı kavram kullanılması ve farklarının ne olduğunun mevzuatta net olarak yer almaması uygulamada problemlere yol açmaktadır. STK'ların merkezleri dışında gerçekleştirdikleri gelir getirici faaliyetleri (kamusal alandaki etkinlikler, kampanyalar, sms ile bağış toplama vb.) yardım toplama faaliyeti olarak tanımlanır ve Yardım Toplama Kanunu hükümleri çerçevesinde izne tabi tutulur. Yardım Toplama Kanunu ile getirilen engeller ve prosedürler STK'ların gelir getirici faaliyetlerini zorlaştırmakta ve örgütlenme ve mülkiyet hakkına yönelik ağır bir müdahale teşkil etmektedir. İzin almadan yardım toplama hakkına sahip kuruluşların sayısı ise Aralık 2019 itibarıyla 28'dir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dernek ve vakıfların ekonomik faaliyet yürütmeleri kolaylaştırılmalıdır. Yasada "yurt dışından alınan aynı ve nakdi yardımlar" açıkça tanımlanmalıdır ve ufak meblağlardaki bağışlar ve üyelik aidatları bu kapsamdan çıkarılmalıdır. Uluslararası standartlarla uyumlu olarak bağış ve yardım olarak ayrıştırmak yerine tek bir kavram kullanılması ve yasal düzenlemelerin buna uygun şekilde değiştirilmesi gerekmektedir. Aynı olarak kullanılmaya devam edilmesi durumunda da her iki kavramın da mevzuatta açıkça tanımlanması gerekmektedir. STK'ların yardım toplama faaliyetleri Yardım Toplama Kanunu kapsamından çıkarılmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Ekonomik faaliyetler yürüten STK'lar için mevzuat yürürlüğe konmalı ve bu STK'lar için yük teşkil etmemelidir. STK'ların yabancı fonlardan faydalanmasına sınırlama getirilmemelidir (ör: idari veya mali zorluk çıkarmak, ön onaylar veya belirli organlar aracılığıyla bu tür fonları sorgulamak/karşı çıkarmak). Bireyler, şirketler ve diğer kaynaklardan kullanılan fonları almak kolaydır ve gereksiz masraf veya idari zorluk içermez. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Ekonomik faaliyetlerde bulunmak için gerekli prosedürler STK'lar için oldukça zorlayıcıdır. İktisadi işletme kurabilen az sayıda STK olması, bu sürecin zorlayıcı olduğunun bir göstergesidir. VGM tarafından sağlanan son verilere göre 2018 yılında, Kâr Amacı Gütmeyen Tesis, Müessese Sahibi Vakıf Sayısı 1.648 olmakla birlikte, yeni vakıfların gelirlerinin sadece %2'si iktisadi işletme gelirlerinden oluşmaktadır. Yabancı fonların kullanımı izne tabii değildir, ancak ilgili mercilere bildirim yapılması gerekmektedir. Bu bildirim söz konusu fon alınmadan ve/veya kullanılmadan önce yapılmak durumunda olması uygulamada, bildirim bir izin prosedürüne dönüştürmektedir. Yurt dışından ufak meblağların ya da üyelik harçlarının bağışlandığında bile bildirim zorunluluğu STK'ları orantısız bir iş yükü ile karşı karşıya bırakmaktadır. Birey, şirket ve diğer kaynaklardan fon/bağış alınmasının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. Nakit bağışların banka transferleri yoluyla yapılması zorunludur. Yardım Toplama Kanunu STK'ların kamuya açık yardım toplama faaliyetleri yürütmelerini güçleştirmektedir. Yardım toplama izni başvurularının değerlendirilme süreci STK'lar için zorlayıcı ve kısıtlayıcıdır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların gelir getirici faaliyetlerde bulunmaları teşvik edilmeli ve vergiden muaf tutulmalıdır. Kurumsal ve bireysel bağışçıları teşvik edecek politikalar ve uygulamalar geliştirilmelidir. STK'ların yurtdışından aldıkları her bağışı ayrı ayrı bildirme zorunluluğu kaldırılmalı ve yıl sonunda alınan tüm bağışların bildirimimin yıllık bir beyanname ile toplu olarak bildirmelerinin önü açılmalıdır. Yardım toplamaya ilişkin yapılacak düzenleme ile izin ve değerlendirme süreçleri net ve objektif kriterlere bağlı olarak, valilik ve kaymakamlıkların geniş takdir yetkisi ile hareket etmelerini engelleyecek ve STK'ların keyfi uygulamalarıyla karşılaşmasının önünü kesecek şekilde düzenlenmelidir.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri

Alt Bölüm 1.2: Diğer Özgürlükler

İlke 2: Toplanma ve ifade özgürlüğü herkes için güvence altındadır.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK temsilci ve üyeleri, bireysel olarak ya da kuruluşları aracılığıyla, barışçıl toplanma özgürlüğünü kullanabilirler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hukuki çerçeve uluslararası standartlara dayalıdır ve toplanma özgürlüğü hakkını ayırım gözetmeksizin herkes için sağlar. Mevzuat, kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış protesto toplantılarına izin verir ve sınırlamaz. Hakkın kullanılması yetkililerden önceden alınacak izne tâbi değildir. Ancak, önceden bildirim gerektiren durumlar olabilir. Hakla ilgili olarak, kamu otoritesi tarafından yapılan yasal herhangi bir engellemeye, toplantıyı düzenleyenler tarafından itiraz edilebilir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Anayasaya göre herkes önceden izin almaksızın toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Ancak bu hakkın kullanımı, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu (TGYYK) ile sınırlandırılmıştır. Yabancıların toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemeleri, İçişleri Bakanlığının iznine bağlıdır. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri için 48 saat önceden ilgili mülki amirliğine bildirim yapılmaktadır. Bu bildirim yapılmadığında toplantı, gösteri ya da yürüyüş yasalara aykırı sayılır. Bu nedenle yasanın kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış gösterileri yasakladığı söylenebilir. Toplantının ertelenme veya yasaklanması durumu söz konusu olduğunda en az 24 saat önceden Toplantı Düzenleme Komitesine bildirilmesi gerektiği Kanununun 18. maddesinde düzenlenmiştir. Ancak mevzuat halihazırda toplantı ve gösterilerin nerede ve ne zaman yapılacağına dair sınırlandırmalar da getirmektedir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir (Örneğin: toplantı, gösteri ve yürüyüşler gece gerçekleştirilemez). STK'ların kamu otoritesi tarafından yapılan yasaklamalara karşı itiraz hakkı mevzuatta düzenlenmemiştir. Hak ihlaline uğrayan STK'lar, toplanma özgürlüğü, insan haklarının korunması, ayrımcılıkla mücadele, işkence ve kötü muamelele karşı ulusal önleme mekanizmasının geliştirilmesi amacıyla kurulan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) ve Kamu Denetçiliği Kurumu'na, ilgili olabilecek alanlarda idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarına ilişkin başvurabilmektedir. Kurumlar, gelen başvuruları insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, ayrımcılık yasağı ve eşit muamale ilkesi uyarınca incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmakla görevlidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planının (2014) uygulanması sınırlı düzeyde kalmıştır. Uygulama raporları kamuya açık değildir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Uluslararası standartlarla uyumlu olmayan çok sayıda madde içermesi sebebiyle, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve ilişkili yönetmelikte düzenlemeler yapılması sorunları çözmeyecektir. Bu kanun yürürlükten kaldırılmalı ve uluslararası standartlarla uyumlu olacak şekilde özgürlük esas, sınırlama istisna olacak şekilde yeni bir toplanma özgürlüğü kanunu kabul edilmelidir. Kanun ile barışçıl her türlü toplantı ve gösteri düzenlenmenin zamana ve mekân onayına dair kısıtları kaldırılmalıdır. İrkcılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) 2019 yılı tavsiye raporunda TİHEK ve Kamu Denetçiliği Kurumunun tüzük, teşkilat yapısı, işlev, faaliyetler, mali ve operasyonel bağımsızlık, kurul üyelerinin bağımsızlığı, göreve uygunluğu ve üyelik durumu bakımından kuruluş kanunlarının gözden geçirilmesini tavsiye etmektedir. Kamu denetimi için kurulan bu kurumlar operasyonel, yapısal veya mali açıdan bağımsız olmalı ve üyeleri BM İnsan Hakları Komisyonu tarafından belirlenen Paris İlkelerine uygun biçimde atanmalıdır. AİHS İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı güncellenerek, özellikle ifade özgürlüğü, toplanma özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, etkili hukuk yollarına başvurma hakkı ve mülkiyetin korunması hakkına ilişkin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmelidir.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt Bölüm 1.2: Diğer Özgürlükler			
İlke 2: Toplanma ve ifade özgürlüğü herkes için güvence altındadır.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK temsilci ve üyeleri, bireysel olarak ya da kuruluşları aracılığıyla, barışçıl toplanma özgürlüğünü kullanabilirler.	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Toplanma özgürlüğü engellenmez ve her türlü grup, hukuki şartlara uygun olarak, istediği yer ve zamanda toplanabilir. 2. Her bir engellenmenin nedenini açıklamak suretiyle tüm engellemelerin gerekçesi, toplanmayı düzenleyen kişinin bu engellemeye itiraz ihtimalini garanti altına alacak şekilde vakit kaybetmeden ve yazılı olarak kişiye iletilir. 3. Kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış ve protesto amaçlı toplanmalar gerçekleştirilebilir ve devlet grupların toplanma hakkını korur ve toplanmayı engellemek veya aksatmak isteyen kişilere karşı gerekli önlemleri alır. 4. STK'ların (bireysel olarak veya kuruluşları aracılığıyla) toplanma özgürlüğünü önceden bildirmeden kullandıkları durumlar mevcuttur. Gereken durumlarda bildirim toplanmadan kısa bir süre önce yapılır ve toplanmanın gerçekleşmesini engellemez. 5. Kolluk kuvvetleri tarafından toplanmayı düzenleyenlerin ya da katılımcıların, önlem amacıyla gözaltına alınması dahil, hiçbir aşırı yetki/güç kullanımı söz konusu değildir. 6. Medyanın toplanmaya mümkün olan en yüksek şekilde erişimi vardır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2019 yılında yapılan gösteri, toplantı ve yürüyüşlerin engellendiği birçok olay meydana gelmiştir (8 Mart Feminist Gece Yürüyüşü, LGBTİ Onur Haftası Etkinlikleri, Adana, Van, Şanlıurfa gibi birçok ilde çeşitli süreler için getirilen gösteri ve yürüyüş yasakları). Yasaklama kararlarının çoğunun dayanağı toplanma öncesi, anı ve sonrasında gerçekleşmesi olası şiddet eylemleri olarak belirtilmektedir. 2. Yasaklanan gösteri, toplantı ve yürüyüşlere katılanlara yönelik cezalarda ise büyük bir artış görülmektedir. Yasaklar ve cezalandırma artış, kişilerin toplanma özgürlüğünü kullanmalarını önünde engel oluşturmaktadır. Müdahaleler esnasında gözaltına alınan kişilere Kabahatler Kanunu uyarınca ceza kesilmesinin sıklıkla başvurulan bir yöntem olduğu raporlanmıştır. 3. Her türlü toplantı için önceden bildirim yapılması zorunluluğu, kendiliğinden gelişen, önceden planlanmamış toplantıların yasadışı olarak değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Toplantı veya yürüyüş yapılmasına engel olanlar ve huzur ve sükunu bozanlar için kanunda cezalar öngörülmüştür. 4. STK'ların bildirimsiz toplantı ve gösteri yapmaları izinsiz gösteri olarak sayıldığı için toplanma özgürlüğünün sınırlanabildiği durumlar olabilmektedir. 2019 yılında birçok kentte valilikler tarafından kentte yapılacak basın açıklamaları, çadır kurma, stant açma, oturma eylemi ve benzeri türdeki tüm eylem ve etkinlikler süreli olarak yasaklanmış veya valilik iznine bağlanmıştır. Bu tür engellemeler sadece yürüyüşler ve gösterilerle sınırlı kalmamakta, hak temelli STK'ların faaliyetlerini de içerecek şekilde genişleten uygulamalar ortaya çıkmasına neden olmaktadır. 5. Hükümetin politikalarını eleştiren toplumsal grupların bir araya geldiği çok sayıda barışçıl gösteride, kolluk kuvvetlerin orantısız güç kullandığı müdahaleler görülmektedir. Müdahale sırasında fiziksel güçle beraber en çok kullanılan araçlar göz yaşartıcı gaz, tazyikli su, plastik mermidir. 6. Medyanın toplantılara ve yürüşlere katılma hakkı vardır. Ancak bu konuda teşvik edici bir düzenleme yoktur. Bazı durumlarda gazetecilerin hakaret, engelleme ve hatta fiziksel şiddete maruz kaldıkları ve polis tarafından sorgulandıkları gözlenmiştir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Toplanma özgürlüğü konusu ne olursa olsun barışçıl olması şartıyla her türlü toplanmayı kapsar. Kamu güvenliği sebebiyle ya da üçüncü kişiler tarafından yapılacak müdahaleleri engellemek amacıyla kolluk kuvvetleri tarafından alınacak tedbirler hakkın ihlaline sebep olmayacak şekilde yerine getirilmelidir. 2. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde tüm grubu hedef alan orantısız fiziksel müdahaleye son verilmeli, hak öznelerinin özgürlüklerini kullanabilmeleri için gerekli önlemler alınmalıdır. EPI 2019 yılı raporunda yargısız infaz iddiaları ve kolluk kuvvetleri tarafından aşırı güç kullanımı ile ilgili tüm iddialara karşı derhal, tarafsız ve etkili soruşturmalar yürütülmesi ve faillerin sorumlu tutulması tavsiye edilmektedir. 3. Kamu denetçiliği mekanizmalarına gelen başvuruların ayrımcılığa yol açmayacak şekilde ve nesnel biçimde değerlendirilmesi ve bu amaçla kurulan kurumların bağımsızlığının güvence altına alınması gerekir. Vatandaşların ve STK'ların itiraz haklarına yönelik farkındalık çalışmaları yapılarak, başvuru yapmaları teşvik edilmelidir.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri

Alt Bölüm 1.2: Diğer Özgürlükler

İlke 2: Toplanma ve ifade özgürlüğü herkes için güvence altındadır.

STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
<p>Sivil toplum temsilcilerinin, bireysel olarak veya kuruluşları aracılığıyla, her türlü medya yoluyla, güvenli şekilde bilgi edinme ve paylaşma hakkı vardır.</p>	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hukuki çerçeve, internet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere, her türlü bilgi kaynağı aracılığıyla iletişim ve bu kaynaklara erişim olanağı sağlar. Yasal engellemeler mevcutsa bunlar istisnai, az sayıda ve uluslararası insan hakları hukukuna dayalıdır. Hukuki çerçeve, internet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere iletişim kanallarının gereksiz izlenmesini ve kullanıcılara ait bilgilerin yetkililer tarafından alınmasını yasaklar. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Anayasa ile herkes için haberleşme özgürlüğü ve haberleşmenin gizliliği garanti altına alınmıştır. Ancak internet kanunu ve genel yasal çerçeve, yürütmeye geniş kapsamlı gerekçeler temelinde ve mahkeme izni olmaksızın çevrimiçi içeriğin engellenmesine imkân vermektedir. Ayrıca, Mart 2018'de yapılan değişikliklerle, Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun yetki alanı, yurt dışından yayın yapanlar da dâhil olmak üzere, tüm çevrimiçi medya hizmet sağlayıcılarının ve platform operatörlerinin yayın hizmetlerini de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Değişikliklerle, Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna internet ortamında yapılan yayınlara yasak getirme yetkisi verilmiştir. İlgili yasa uyarınca, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun internette yayınlanan içerikler ile ilgili suçları iyi tanımlamamaktadır. Bu durum, keyfi uygulamalara yol açarak, siyasi ifade özgürlüğünü önemli ölçüde olumsuz etkilemektedir. OHAL kapsamında 671 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile TİB kapatılmış ve internet üzerinde denetim yetkisi Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna (BTK) devredilmiştir. 24.10.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7188 nolu Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile ihlale ilişkin içeriğe erişimin engellenmemesi durumunda internet sitesinin tümüne yönelik olarak erişimin engellenme kararı verilmesinin önu açılmıştır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Terörle Mücadele Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunu uluslararası standartlara uygun olarak ifade özgürlüğünü kısıtlamayacak, orantılılık ve kanun önünde eşitliği garanti altına alacak şekilde revize edilmelidir.

Bölüm 1: Özgürlüklerin Temel Hukuki Güvenceleri			
Alt Bölüm 1.2: Diğer Özgürlükler			
İlke 2: Toplanma ve ifade özgürlüğü herkes için güvence altındadır.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
<p>Sivil toplum temsilcilerinin, bireysel olarak veya kuruluşları aracılığıyla, her türlü medya yoluyla, güvenli şekilde bilgi edinme ve paylaşma hakkı vardır.</p>	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uygulamada, internet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere, hiçbir bilgi kaynağına erişimde engelleme söz konusu değildir. 2. İnternet erişimi yaygın ve ucuz maliyetlidir. 3. İnternet ile bilişim ve haberleşme teknolojisi araçları da dahil olmak üzere iletişim kanallarının gereksiz izlenmesi ve kullanıcılara ait bilgilerin yetkililer tarafından alınması gibi bir uygulama ya da bildirilmiş böyle bir durum yoktur. 4. Sosyal ağ gruplarının üyelerinin polisten kötü muamele görmesi söz konusu değildir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 2019 yılı Freedom House İnternet Özgürlüğü Raporu'nda Türkiye, internetteki siyasi, sosyal ya da dini içeriklerin engellenmesi, hükümet yanlı yorumcuların internet üzerinde yürütülen tartışmaları manipüle etmesi, bilişim ve iletişim teknolojisi kullanıcılarının ya da blogcuların tutuklanması, gözaltına alınması ya da muhaliflere karşı teknik saldırıda bulunması gibi sebeplerin yer aldığı "özgür olmayan ülkeler" arasında yer almıştır. 2018 Engelli Web verilerine göre 2018 yılı itibarıyla 245.835 internet sitesine erişim engellenmiştir. Engelleme kararlarının %95'i BTK tarafından verilmiş olup, sadece çok küçük bir oranı mahkeme emriyle engellenmiştir. Son yıllarda sansürlü içerikteki yükseliş büyük oranda hükümetin eleştirildiği haber sitelerinin ve makalelerin engellenmesinden kaynaklanmaktadır. Engelli Web'e göre, 2018'te 3.306 haber içeren URL engellenmiştir. Susma Platformu Türkiye'de Sansür ve Otosansür: Ocak 2019 – Kasım 2019 raporuna göre, Türkiye'de en çok sansür uygulanan alanların başında medya (%37) ve sosyal medya (%15) gelmektedir. Aynı raporda, sansürün gereksizi olarak öne çıkan başlıklar şu şekilde sıralanmaktadır: Terör örgütü propagandası, LGBTİ+, kayyım atamaları, genel ahlak, kamu güvenliği. 2. Twitter tarafından açıklanan 2019 I. Yarı Yıl Şeffaflık Raporu'na göre Türkiye, içerik ve hesap şikayetleriyle ilgili olarak mahkeme kararları, hükümet/polis talepleri, engellenen tweet ve hesap sayısı gibi her başlık altında dünyada ilk sırada yer almaktadır. 3. Ağustos 2019 TÜİK verilerine göre Türkiye'de 16-74 yaş arası toplam nüfusun %75,3'ü internete erişim sağlamıştır. Erkeklerin internet kullanımı %81,8 iken kadınların %68,9'unun internete erişimi olduğu belirtilmiştir. Sosyal medyada yapılan paylaşımlara ilişkin tutuklamalar 2016-2018 izleme döneminde artış göstermiştir. Freedom House 2019 yılı raporuna göre Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimi sosyal medya paylaşımlarında Cumhurbaşkanı hakaret ettikleri suçlamasıyla ve Türk Lirası değer kaybı hakkında yorum yaptıkları için çok sayıda kişi hakkında kovuşturma yapılmış ve bazıları gözaltına alınmıştır. Tutuklamalar, kovuşturmalar ve gözaltıları, hükümete karşı yapılan herhangi bir yorumda kovuşturma ile karşı karşıya kalacağından korkan birçok vatandaşın oto sansür uygulamasına neden olmaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Çevrimiçi ifade özgürlüğünün korunmasında "çevrimdışı olarak geçerli olan her şey çevrimiçi olarak da geçerli olmalıdır" ilkesi benimsenmeli ve kısıtlama kriterleri yasallık, meşruiyet ve gereklilik esaslarına göre belirlenmelidir. 2. İnternet Kanunu ve genel yasal çerçeveye dayanılarak tanımlanan geniş kapsamlı gerekçeler, mahkeme kararı olmaksızın internet içeriğinin engellenmesi ve kaldırılmasına olanak veren kanun maddeleri revize edilmeli ve uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmelidir. Uygulamada hakimlerin münferit kararlarıyla verilen engellemelerin önüne geçilmelidir.

BÖLÜM 2: STK'LARIN FİNANSAL KAPASİTESİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İÇİN ÇERÇEVE

Sivil toplum kuruluşları kuruldukları zaman, faaliyetlerini sürdürebilmek için kaynaklara erişim ihtiyacı duyarlar. İzleme Matrisi, STK'lar tarafından genel olarak kullanılan kaynakları, mali yardımlar (vergi avantajları, gelir getirici faaliyetler, bağışlar ve kamu desteği) ve insan kaynakları (çalışanlar ve gönüllüler) olarak açıklar. Bu bölümdeki temel ilkeler, sivil toplum kuruluşlarının ve bağışçıların, STK'nın kendi gelirini oluşturma ve yerel kaynakları

harekete geçirme becerisinin desteklenmesi için teşvik edici vergilendirme uygulamalarından faydalanmaları gerektiğinin altını çizer. Kamu desteği olması durumunda, temel ilke bu yardımın şeffaf bir biçimde yapılması ve açıklanabilir şekilde kullanılması yönündedir. Üçüncü ilke, istihdam ve gönüllülük yoluyla STK'larda sürdürülebilir insan kaynağının geliştirilmesini teşvik edecek ve kolaylaştıracak kamu politikalarının ve hukuki koşulların gerekliliğini vurgular.

ÖNCELİKLİ BULGULAR

STK'ların tüm gelir getirici faaliyetleri vergilendirmekte ve dernek ile vakıfların iktisadi işletmeleri ticari şirketlerle aynı vergi rejimine tabidir. Kamu Yararı ve Vergi Muafiyeti statüsüne sahip STK'lar için vergi teşvikleri sınırlıdır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.1
Kamu Yararı ve Vergi Muafiyeti statülerini kazanmak için aranan şartlar dernek ve vakıflar için farklı olmakla birlikte net bir prosedür ve objektif kriterlerle karar alma süreci düzenlenmeksizin sınırlı sayıda STK'ya Cumhurbaşkanlığı kararı ile verilmektedir.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.1
STK'ların kurumsal altyapılarını ve faaliyetlerini destekleyen, sektörün gelişmesi için stratejik olarak planlanan düzenli ve sürekli bir kamu fonu bulunmamaktadır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2
STK'lar için kamu fonlarının planlanması, dağıtılması ve izlenmesi açısından uygulamalar değişkenlik göstermekte ve süreçler açık, şeffaf ve hesapverebilir normlar ile düzenlenmemektedir.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2

ÖNERİLER

STK'ların finansal sürdürülebilirliğini desteklemek bakımından vergi mevzuatı bütüncül bir bakış açısıyla gözden geçirilerek yeni düzenlemeler yapılmalıdır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.1
Kamu yararı ile ilgili net ve objektif kriterlere bağlı, vakıf ve dernekler için farklı olmayan kapsayıcı bir tanım yapılmalı ve bu statüleri edinme kriter ve prosedürleri belirlenmelidir. Bu statüler belli şartları sağlayan STK'ların tamamına her kuruluşun kolayca ulaşabileceği, bağımsız bir kuruluş tarafından verilmelidir.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2
STK'ların kurumsal altyapıları ve faaliyetleri ile sivil toplumun mali sürdürülebilirliğini desteklenmesi için somut ve sürekli kamu fonu mekanizması oluşturulmalıdır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2
STK'lara sağlanan kamu finansmanın temel süreçlerini düzenleyen bir çerçeve belge ya da mevzuat katılımcı şekilde hazırlanmalıdır.	Bölüm	2
	Alt Bölüm	2.2

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt Bölüm 2.1: STK'lar ve Bağışçılar için Vergisel/Mali Uygulamalar			
İlke 3: STK'lar ve bağışçılar teşvik edici vergi uygulamalarından yararlanırlar.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'ların farklı gelirleri için vergi avantajları mevcuttur.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat, STK'ların kâr amacı gütmeyen faaliyetlerini destekleyen tüm hibe ve bağışlar için vergi muafiyeti sağlar. Mevzuat, STK'ların ekonomik faaliyetleri için vergi avantajları sağlar. Mevzuat, STK'ların pasif yatırımları için vergi avantajları sağlar. Mevzuat, anavarlık oluşturmaya izin verir ve ana varlıklar için vergi avantajları sağlar. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların aldıkları hibeler ve bağışlar vergiden muafır. Dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri ticari şirketlerle aynı vergi rejimine tabidir. Ekonomik faaliyetler için özel avantajlar söz konusu değildir. STK'ların tüm gelir getirici faaliyetleri vergilendirilmektedir. Vakıf ve dernekler gayrimenkullerinden kira, iştirak hisselerinden ve hisse senetlerinden temettü, tahvil, TL ve döviz yatırımları üzerinden elde ettiği faiz gelirleri Gelir Vergisi Kanununa göre stopaj yoluyla vergilendirilir. Vakıf ve dernekler iktisadi işletmelerinden elde ettikleri kâr payı için gelir vergisi stopajını kendileri yaparlar. Ayrıca herhangi bir Katma Değer Vergisi (KDV) muafiyeti söz konusu değildir. Mevzuat ana varlık oluşturmaya izin verir. STK'lar, ana varlık bağışlarında Veraset ve İhtikal ile Kurumlar Vergilerinden muafır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ları ilgilendiren tüm vergi mevzuatı bütüncül bir bakış açısıyla gözden geçirilerek teşvik edici düzenlemeler yapılmalıdır.¹³ Vakıf ve derneklerin amacını gerçekleştirmeleri için kurulan iktisadi işletmeleri Kurumlar Vergisinden muaf olmalıdır. Kâr eden iktisadi işletmeler tarafından Kurumlar Vergisi ödedikten sonra kalan kârardan dernek veya vakfa yapılan aktarmalar kâr dağıtımını sayılmamalı, Gelir Vergisi stopajına tâbi tutulmamalıdır. STK'ların pasif yatırımlarında ortaya çıkan vergiler kaldırılmalıdır. Vergi Muafiyeti Statüsüne sahip vakıflar ve Kamu Yararı Statüsüne sahip dernekler KDV, Emlak Vergisi, Damga Vergisi, Motorlu Taşıtlar Vergisi Özel Tüketim Vergileri ile Noter Harçlarından muaf olmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Bildirilen hibeler/bağışlar doğrudan ya da dolaylı (gizli) vergiye tâbi değildir. STK'ların ekonomik faaliyetleri için vergi avantajları sağlanır ve bu STK'ların faaliyetini destekler. Pasif yatırımlar STK'lar tarafından değerlendirilir ve bu nedenle hiçbir yaptırım uygulanmaz. Anavarlık prosedüre bağlı büyük zorluklar çıkmadan oluşturulur ve idari yükler veya yüksek maliyet olmaksızın özgürce işletilir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Bağış ve hibeler vergiden muafır. Kurumlar Vergisi Kanununda vakıf ve derneklerin iktisadi işletmeleri ile ilgili düzenlemeler oldukça kısıtlayıcıdır. Vergi Muafiyeti Statüsüne sahip vakıflar ve Kamuya Yararı Statüsüne sahip derneklerin amaçlarını gerçekleştirmek için yaptıkları bazı faaliyetler iktisadi işletme kurmalarını gerektirmekte ancak bu işletmeler genellikle kâr etmemekte vakıf veya derneğin mali desteği olmadan faaliyetlerini devam ettiremeyecek durumda olabilmektedir. STK'lar pasif yatırımlarda bulunabilir ancak farklı vergi uygulamaları söz konusudur. Ana varlık oluşturmak vakıflar için zorunludur. 2020 yılında kurulacak yeni vakıfların asgari kuruluş mal varlığı limiti 80.000 TL'dir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Vergi Muafiyeti Statüsüne sahip vakıflar ve Kamu Yararı Statüsüne sahip derneklerin iktisadi işletmeleri kâr amacı güdüp gütmemelerine göre değil, faaliyet konularının vakıf ve dernek amaçlarına uygun olup olmadığına göre değerlendirilmelidir. Ayrıca, Vakıf ve derneklerin yılda bir kereden fazla düzenledikleri kermes, yemek, balo, gezi, konser gibi gelir getirici faaliyetleri belirli koşulları taşımaları halinde iktisadi işletme kurulmasını gerektirecek iktisadi bir faaliyet sayılmamalıdır.¹⁴

¹³ STK'ları ilgilendiren vergi statüleri hakkında detaylı bilgi için TÜSEV'in 2018 yılında hazırladığı "Vakıf ve Dernekleri İlgilendiren Vergi Uygulamaları ve Kamu Yararı Statüsü" raporundan faydalanılabilir. Raporu ulaşmak için: [https://www.tusev.org.tr/urfiles/images/VergiRaporu.20.12.18.web\(1\).pdf](https://www.tusev.org.tr/urfiles/images/VergiRaporu.20.12.18.web(1).pdf)

¹⁴ Kurumlar Vergisi Kanununda vakıf ve derneklerin iktisadi işletmeleri ile ilgili düzenlemeler hakkında detaylı bilgi için TÜSEV'in 2018 yılında hazırladığı "Vakıf ve Dernekleri İlgilendiren Vergi Uygulamaları ve Kamu Yararı Statüsü" raporundan faydalanılabilir. Raporu ulaşmak için: [https://www.tusev.org.tr/urfiles/images/VergiRaporu.20.12.18.web\(1\).pdf](https://www.tusev.org.tr/urfiles/images/VergiRaporu.20.12.18.web(1).pdf)

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt Bölüm 2.1: STK'lar ve Bağışçılar için Vergisel/Mali Uygulamalar			
İlke 3: STK'lar ve bağışçılar teşvik edici vergi uygulamalarından yararlanırlar.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Bireysel ve kurumsal bağışlar için teşvikler sağlanır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat, STK'lara yapılacak bireysel veya kurumsal bağışlar için vergi indirimleri sağlar. Vergi indirimine tâbi bağış almak için net koşullar vardır ve bunlar çeşitli kamu yararına faaliyetleri içerir. Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) ilgili kamu politikaları STK'ların ihtiyaçlarını göz önüne alır ve programlarına dahil eder. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Gerçek ve tüzel kişilerin Vergi Muafiyeti olan vakıflara ve Kamu Yararı statüsü bulunan derneklere yaptıkları bağışlarda uygulanan vergi indirimi sınırı %5'tir (kalkınmada öncelikli yerlerde %10). Bordrolu olarak çalışan gerçek kişiler tarafından yapılan bağışlar için ise vergi indirimi uygulaması yoktur. Yalnızca Vergi Muafiyetine sahip vakıflar ile Kamu Yararı statüsüne sahip dernekler vergi indirimine tabi bireysel ve kurumsal bağışlardan faydalanabilir. Bu statülerin Bakanlar Kurulu gibi ulaşılması güç ve siyasi bir makam tarafından verilmesi, az sayıda kuruluşun bu statüye sahip olmasına sebep olmakla birlikte, kararların objektif olması önünde bir engel teşkil etmekteydi. Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemine geçiş ile bu statülerin Cumhurbaşkanı tarafından verilmesini düzenleyen değişiklikler ise Temmuz 2018'de kabul edilmiştir. Devletin, STK'ların ihtiyaçlarını gözeten bütüncül bir Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) politikası ya da stratejisi bulunmamaktadır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Gerçek ve tüzel kişilerin bağışlarının vergiden indirilebilecek tutarları artırılmalıdır. Ücretli olarak çalışan kişilerin bağış yapmaları önündeki engeller kaldırılarak, bordrolu çalışan kişilerin işverenlerine yapacakları beyanlarla ve işverenler aracılığı ile bağışlarının vergi matrahlarından düşülebilmelerinin önü açılmalıdır. Kamu Yararı ve Vergi Muafiyeti Statüleri Cumhurbaşkanlığı gibi ulaşılması güç ve siyasi bir makam tarafından değil, her kuruluşun rahatlıkla ulaşabileceği, bağımsız bir kuruluş tarafından verilmelidir. KSS politikaları teşvik edilmeli ve belli vergisel istisnaları tanımlanmalıdır.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt Bölüm 2.1: STK'lar ve Bağışçılar için Vergisel/Mali Uygulamalar			
İlke 3: STK'lar ve bağışçılar teşvik edici vergi uygulamalarından yararlanırlar.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Bireysel ve kurumsal bağışlar için teşvikler sağlanır.	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Bireysel ve kurumsal bağışlarla ilgili vergi indirimini almak için işlevsel bir prosedür mevcuttur. STK'lar KSS'un desteklenmesi konusunda devletin ortaklarıdır. İnsan hakları ve izleme kuruluşları da dahil, kamu yararı açısından temel alanlarda faaliyet gösteren STK'lar vergi indirimine tabi bağışlardan yararlanabilirler. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dernekler ve vakıflar için iki ayrı kamu yararı tanımı mevcuttur ve bu statülere sahip dernek ve vakıflara yapılan bireysel ve kurumsal bağışlarla ilgili vergi indirimini söz konusu olmaktadır. Vakıfların vergi muafiyeti statüsünü edinmek için faaliyet konuları sağlık, sosyal yardım, eğitim, bilimsel araştırma ve geliştirme, kültür ve çevre koruma ile ağaçlandırma ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca, ülke genelinde faaliyet göstermeyen, sadece belli bir yöre veya belli bir kitleye hizmeti amaçlayan vakıfların vergi muafiyeti statüsü kazanmaları engellenmektedir. Derneklerin kamu yararı statüsü elde edebilmeleri ise kamu yararı tanımı net olmadığından bu statüye karar vermeye yetkili kamu görevlilerinin takdir yetkisine kalmakta ve bu durum subjektif uygulamaları beraberinde getirmektedir. 2020 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında gerçek ve tüzel kişilerin STK'lara yapacakları desteğe yönelik vergisel düzenlemelerin sosyal ve ekonomik faydayı artıracak şekilde diğer ülke örnekleri incelenerek yeniden değerlendirileceği belirtilmiştir. KSS ile ilgili özel bir düzenleme veya teşvik mekanizması bulunmamaktadır. Yalnızca Vergi Muafiyeti ve Kamu Yararı statüsüne sahip kuruluşlara yapılan bağışlarda vergi indiriminden yararlanılmaktadır. Hak temelli kuruluşlar, kamu yararı statüsü almakta özellikle zorlandıklarını ifade etmektedirler. 2019 yılında, 5.268 yeni vakıftan vergiden muaf vakıf sayısı 287'dir. Vergi muafiyetine sahip vakıfların sayısının, yeni vakıf sayısına oranı önceki yıllarda olduğu gibi %5'le sınırlı kalmaktadır. Aynı dönemde raporlanan verilere göre, Kamu Yararı statüsüne sahip 366 dernek, toplam 118.938 faal derneğin yalnızca %0,3'ünü oluşturmaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu yararı ile ilgili daha net ve objektif kriterlere bağlı, kısıtlama amacı içermeyen bir tanım yapılarak bu statüleri edinmek için objektif kriter ve prosedürler belirlenmelidir. Vakıflar için belirlenen faaliyet alanları genişletilmeli ve ülke genelinde faaliyet yapma şartı aranmamalıdır. Kamu yararına çalışan STK'lar için kapsayıcı bir tanım yapılarak; vakıf ve dernekler arasındaki farklılıklar ortadan kaldırılmalıdır. Bu statüler belli şartları sağlayan kuruluşların tamamına her kuruluşun rahatlıkla ulaşabileceği, bağımsız bir kuruluş tarafından verilmelidir. STK'ları ilgilendiren vergi mevzuatı bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmalı ve STK'ların mali sürdürülebilirlikleri desteklenecek şekilde teşvik edici düzenlemeler yapılmalıdır. KSS politikaları ve programları ile özel sektörün katkısını teşvik edecek uygulamalar kamu kurumları tarafından desteklenmelidir. Dernek ve vakıflara yapılan bağışlar için kazanılan vergi indirimini sadece vergi muafiyeti ve kamu yararı statüsü olan STK'lar ile sınırlı kalmamalı, hak temelli kuruluşlar da dahil olmak üzere, geniş kapsamlı bir faaliyet alanı belirlenerek vergi indirimine tabi olan STK'lar artırılmalıdır.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve

Alt Bölüm 2.2: Kamu Desteği

İlke 4: STK'lara kamu desteği şeffaf bir şekilde sağlanır ve sorumlu bir şekilde harcanır.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'ların kurumsal gelişimi, proje desteği, AB'nin ortak yatırımları ve diğer mali yardımlar için kamu fonları mevcuttur.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların kurumsal gelişimi için kamu desteğini, proje desteğini ve AB destekli projelerin ortak finansmanını düzenleyen bir mevzuat veya ulusal politika (belge) vardır. Kamu fonlarının STK'lara dağıtılması için ulusal seviyede bir mekanizma vardır. STK'lara ayrılacak kamu fonları devlet bütçesinde açıkça planlanır. STK'ların kamu fonu dağıtım sürecinin her aşamasına katılımı için açık prosedürler vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB), T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı AB ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı gibi kurumlar teşkilat kanunları uyarınca ve Avrupa Komisyonu tarafından verilen akreditasyon ile, Türkiye'de AB tarafından finanse edilen programlar çerçevesinde dağıtılan hibelere AB idari usullerine uygun biçimde uygulanmasından sorumludurlar. Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu gereği ve Dernek, Vakıf, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık ve Benzeri Teşekküllere Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Bütçelerinden Yardım Yapılması Hakkında Yönetmelik kapsamında kamu idarelerinin bütçelerinde öngörülmesi olanak sağlanmaktadır. İlgili bakanlıklar bu yönetmeliği esas alarak bütçelerinden dernek ve benzeri kuruluşlara yardım yapılması hakkında yönergeler ve yönetmelikler düzenlemişlerdir. STK'ların kurumsal gelişimi için kamu desteğine olanak sağlayan bir mevzuat veya politika belgesi bulunmamaktadır. Kamu fonları, STK'lara Bakanlıklar ve proje ortaklığı mekanizmaları aracılığıyla tahsis edilmekte olup, nadiren hibe tahsisi veya hizmet sözleşmeleri aracılığıyla sağlanmaktadır. Merkezi yönetim ve mahalli idareler bütçesinde ilgili bütçe kalemi mevcut olmakla birlikte bu kalemin altında dernek dışında kurum, kuruluş, sandık vb. kuruluşlara yapılan transferlerin toplam tutarı yer almaktadır. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan 2019 Merkezi Yönetim Konsolide Bütçe Giderleri tablosu Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler başlığı altında dernek, birlik, kurum, kuruluş, sandık vb. kuruluşlara yapılan cari ve sermaye transferlerinin toplamı 1.681.048.000.000 TL'dir. 2019 yılında, T.C. İçişleri Bakanlığı, Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüğü tarafından yapılan değerlendirme sonrası toplam 320 dernek projesine 27.000.000 TL yardımda bulunmuştur. Ayrıca, Bakanlıkların 2019 faaliyet raporlarında paylaştıkları verilere göre Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara yapılan transferler sırasıyla şu şekildedir: T.C. İçişleri Bakanlığı 41.226.271 TL, T.C. Dışişleri Bakanlığı 11.545.000 TL, T.C. Sağlık Bakanlığı 136.753.000 TL, T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 549.490 TL, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2.003.453 TL, T.C. Ticaret Bakanlığı 8.409.490 TL, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2.441.714.214 TL'dir.¹⁵ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Müdürlüğü tarafından açıklanan verilere göre ise mahalli idarelerin yardımları başlığı altında Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler 1.369.461.000 TL'dir. STK'ların kurumsal gelişimi için kamu desteğine olanak sağlayan bir mevzuat veya politika belgesi bulunmamaktadır. STK'ların kamu fonlarının dağıtım sürecinin planlama ve izleme gibi süreçlerinde yer almasıyla ilgili özel düzenlemeler mevcut değildir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'lar için kamu desteğinin planlanması, dağıtım ve izleme süreçlerini düzenleyecek şekilde mevzuatta ilgili değişiklikler yapılmalı ve ulusal bir strateji geliştirilmelidir. STK'lara kamu finansmanı ve fon dağıtımının koordinasyonundan sorumlu ulusal bir yapı/ mekanizma oluşturulmalıdır. STK'lara dağıtılacak fonların hangi faaliyetler için ayrıldığı bilgisi de kamu kurumları tarafından her sene ilan edilmelidir.

¹⁵ Diğer bakanlıkların Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara yaptıkları cari transferlere 2019 faaliyet raporları daha yayınlanmadığı için ya da yayınlanan raporlarda ilgili veri paylaşılmadığı için yer verilmemiştir.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt Bölüm 2.2: Kamu Desteği			
İlke 4: STK'lara kamu desteği şeffaf bir şekilde sağlanır ve sorumlu bir şekilde harcanır.			
STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'ların kurumsal gelişimi, proje desteği, AB'nin ortak yatırımları ve diğer mali yardımlar için kamu fonları mevcuttur.	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevcut kamu fonları STK sektörünün ihtiyaçlarını karşılar. Kamu fonunun dağıtımı ve/veya dağıtımının izlenmesi konusunda belirgin yetkisi olan kamu kurumları mevcuttur. Fon tahsisi öngörülebilirdir, yıldan yıla büyük değişiklikler göstermez ve STK'lara ayrılan bütçedeki meblağın anlaşılması kolaydır. STK'ların kamu fonu dağıtım sürecine katılımı şeffaftır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların kurumsal altyapıları ve faaliyetleri ile sivil toplumun mali sürdürülebilirliğinin desteklenmesi için somut ve sürekli kamu fonu mekanizması bulunmamaktadır. 2020 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda finansman ve fon yaratma eksikliği STK'ların temel yapısal eksiklikleri arasında sıralanmaktadır. 11. Kalkınma Planında da STK'ları ilgilendiren mali alanlarda düzenlemeler yapılacağı yer almaktadır. Ancak hem Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı hem de Kalkınma Planında yapılması öngörülen politika/tehdirlir net bir şekilde ortaya konmamış, kamu fonlarına ya da kamu idaresinin sorumluluğunda olan ilgili mekanizmaların geliştirilmesine ilişkin atılması gereken temel adımlara yer verilmemiştir. STK'lar için kamu finansmanını denetleyen özel bir yapı olmamakla birlikte fon sağlayan kurumlar izleme ve denetleme sürecini yürütmekten sorumludur. Genel bütçe denetimi Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. STK'lara tahsis edilecek kamu kaynağının miktarı, kamu fonlarının dağıtım koşulları ve şekilleri ilgili idareler tarafından ayrı ayrı tanımlanmakta veya fon miktarlarının belirlenmesi bakanlıklarda bakanın, diğer idarelerde kurumun en üst yöneticisinin inisiyatifine bırakıldığı ilgili yönetmelikte açıklanmaktadır. Fon tahsisi ile ilgili yöntemler ve STK'lar için ayrılan bütçe yıldan yıla değişiklikler göstermektedir. Kamu fonlarının dağıtım sürecine STK katılımını düzenleyen kurallar tanımlanmamıştır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kalkınma Planı, Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı gibi kamu belgelerinde STK'ların sürdürülebilirliklerine ilişkin mali ve vergisel düzenlemeler alanındaki tedbirler STK'ların proje yazma ve fon bulma kapasitelerinin artırılmasıyla sınırlı kalmaktadır. Bu alandaki tedbirlerin kapsamı genişletilmeli, STK'lara yönelik kamu finansmanının yapılandırılmasından sorumlu bakanlıklar tayin edilmeli, STK'lara ayrılan kamu kaynağı artırılmalıdır. Kamu fonlarının planlama, programlama ve izleme aşamaları STK'ların katılımına açık hale gelmelidir. Uzmanlaşmış bir danışma organı olarak faaliyet gösteren ve kamu bütçesinden aktarılan finansmanın izlenmesi ve değerlendirilmesinden sorumlu ve aynı zamanda kamu finansmanına dair mevzuata uyulmasını da sağlamakla görevli bir yapı kurulmalıdır.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve			
Alt Bölüm 2.2: Kamu Desteği			
İlke 4: STK'lara kamu desteği şeffaf bir şekilde sağlanır ve sorumlu bir şekilde harcanır.			
STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Kamu fonları, belirlenmiş ve şeffaf bir yöntemle dağıtılır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu fonu dağıtım sürecinde prosedür şeffaf ve yasal yönden bağlayıcıdır. 2. Seçim için kriterler açıklık ve önceden duyurulur. 3. Karar verme aşamasında anlaşmazlıkların çözümüyle ilgili kesin prosedürler mevcuttur. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu fonları ile ilgili uygulamalar fon dağıtan kurumların inisiyatifinde değişkenlik göstermektedir. Dernek, Vakıf, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık ve Benzeri Teşekküllere Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Bütçelerinden Yardım Yapılması Hakkında Yönetmelik'in 8. maddesine göre kamu kurumları, yardım yapılan kuruluşların isim listesini, bilgilerini, yardımın amacını, konusunu ve yapılan yardım tutarlarını, izleyen yılın şubat ayı sonuna kadar açıklamakla yükümlüdürler. Ancak, yönetmeliğin ilgili maddesinde kamuoyu ile bu bilgilerin hangi yöntemle paylaşılacağı düzenlenmemiştir. 2. İlgili Bakanlıkların bazıları tarafından Proje Başvuru Kılavuzları yayımlanmakta ve bu belgelerde seçim kriterleri yer almaktadır. Ancak uygulamalar değişkenlik göstermektedir. 3. Seçim kriterlerinden doğan anlaşmazlıklarla ilgili düzenlemeler mevcuttur. Ancak bu prosedürler farklılık göstermektedir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu finansmanı ve fon dağıtımı için seçim ölçütlerini standartlaştıran ve bağımsız kılan bir davranış kodu geliştirilmelidir. 2. STK'lar için proje finansmanı kararları ve kamu-STK iş birliği için seçilen STK'ların seçim süreçleri ve proje yönetim süreçleri bağımsız denetim tabii tutulmalıdır. 3. Seçim sürecindeki anlaşmazlıklarda STK'ların itiraz hakkı tanınarak, itiraz süreci yasalarla açıkça tanımlanmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fon tahsis prosedürleriyle ilgili ve fon ayrılan projelerle ilgili bilgiler kamuoyuna açıktır. 2. Kamu kurumları prosedüre uygun hareket eder ve düzenli bir şekilde uygular. 3. Başvuru koşulları STK'lar için masraflı ve bürokratik açıdan zor değildir. 4. İhaleler adil ve çıkar çatışması durumları önceden bildirilir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bakanlıklar tarafından sivil toplum için tahsis edilen fonlar için toplam bütçe, seçim kriterleri ve değerlendirme koşulları çoğu zaman belirtilmemektedir. AB finansmanı dışında kalan Bakanlık fonları için ortak uygulamalar bulunmamaktadır. Toplam ayrılan ve dağıtılan bütçe ilan edilse bile, komisyon kararları; fon almaya hak kazanan projelerin bilgisi ve bütçeleri ile değerlendirme puan/sonuçlar ile ilgili bilgi başvuran STK'lar veya kamuoyu ile paylaşılmamaktadır. 2. Bakanlıkların STK'lara mali destek vermesi noktasında ortak bir anlayış ve uygulama oluşmamıştır. 3. Kamu fonlarına başvurmak STK'lar için ek bir maliyet yaratmaz. Başvuru koşulları değişiklik gösterebilir. 4. İhalelerin adilliği ile ilgili veri bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. STK'lar için kamu finansmanının miktarı bütçede açıkça belirtilmeli ve dağıtım kriterleri açık, şeffaf ve hesapverebilir hale getirilmeli ve gerekli mekanizmaların geliştirilmesi için adımlar net bir şekilde tanımlanmalıdır.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve

Alt Bölüm 2.3: İnsan Kaynakları

İlke 5: Kamu politikaları ve yasal ortam, STK'larda istihdamı, gönüllülüğü ve STK'larla diğer ilişkileri teşvik eder.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'lar tüm diğer işverenlerle eşdeğer tutulur.	<p>Mevzuat:</p> <p>1. STK'lar yasalar ve politikalar bakımından diğer tüm işverenlerle eşdeğer tutulur.</p>	<p>Mevzuat:</p> <p>1. STK'lar, diğer tüm işverenler gibi İş Kanununa tabiidir. STK'ların çalışanlarına yönelik özel bir yönetmelik ya da uygulama yoktur.</p>	<p>Mevzuat:</p> <p>1. STK'larda istihdamı teşvik edecek yönde mevzuatta değişiklikler yapılmalıdır.</p>
	<p>Uygulama:</p> <p>1. İstihdam teşvikleri ve programları sunuluyorsa, STK'lar diğer tüm işverenlerle eşdeğer tutulur.</p> <p>2. Üçüncü sektördeki istihdam istatistikleri düzenli olarak takip edilir.</p>	<p>Uygulama:</p> <p>1. STK'lar diğer işverenle eş değer tutulur ancak sektöre yönelik istihdam teşvikleri ve programlar bulunmamaktadır.</p> <p>2. Dernek ve vakıflara dair istatistikler STİGM ve VGM tarafından tutulmaktadır. 2018 yılı için istihdam verileri dernekler için yayımlanmış, vakıflar içinse yayımlanmamıştır.</p>	<p>Uygulama:</p> <p>1. STİGM ve VGM arasında iş birliği geliştirilerek, STK istatistikleri uluslararası standartlara uygun olarak istihdam verilerini içerecek şekilde standart ve kullanıcı dostu bir format ile zamanında paylaşılmalıdır.</p> <p>2. STK istatistikleri Türkiye İstatistik Kurumu tarafından tutulan resmi istatistik programına dahil edilerek güncellenmelidir.</p>

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve

Alt Bölüm 2.3: İnsan Kaynakları

İlke 5: Kamu politikaları ve yasal ortam, STK'larda istihdamı, gönüllülüğü ve STK'larla diğer ilişkileri teşvik eder.

STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Gönüllülük için elverişli politikalar ve mevzuat vardır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mevzuat gönüllülüğü teşvik eder, en doğru idari uygulamaları içerir ve aynı zamanda kendiliğinden gelişen gönüllülük uygulamalarına izin verir. 2. Gönüllülüğün gelişmesi ve özendirilmesi için teşvikler ve devlet destekli programlar vardır. 3. Gönüllülükle ilgili STK ve gönüllü arasındaki ilişkiyi açıkça tanımlayan süreçler ve koruyucu önlemler vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gönüllü çalışma, gönüllülük, gönüllü faaliyet veya gönüllü hizmetin hukuki çerçevesi olarak nitelendirilebilecek genel bir düzenleme mevcut değildir. İl Özel İdaresi Kanunu, Belediye Kanunu gibi bir takım kanun ve yönetmeliklerde kamu hizmetinin sağlanması açısından gönüllülerin katılımı düzenlenmiştir. 2. T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından 2019 yılı Gönüllülük yılı ilan edilmiştir. Bakanlık tarafından yayınlanan 2019 Gönüllü Yılı Stratejisi raporunda, 6 temel amaç sıralanmaktadır: Gönüllülük kültürünün güçlendirilmesi, teknolojinin daha etkin kullanımı, gönüllülük faaliyetlerinin daha etkili düzenlenmesi ve risk yönetimi, gönüllü yönetiminin güçlendirilmesi ve eğitimin artırılması, kurumlararası ilişkilerin güçlendirilmesi ve gönüllülüğün tanınması ve değerlendirilmesi. Ayrıca bu amaçlarla paralel olarak uygulama adımlarına yer verilmiştir. 3. STK ve gönüllüler arasındaki ilişkide karşılıklı hak ve yükümlülükleri tanımlayan özel bir düzenleme mevcut değildir. Bazı STK'ların kendi gönüllülük politikalarını geliştirdikleri bilinmektedir. 4. STK'larda gönüllülüğü düzenleyen yasal bir çerçevenin olmayışı uygulamada STK'ları kısıtlayan ve finansal olarak zorlayan durumların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bazı STKların, denetimleri sonrasında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından "sigortasız işçi çalıştırmak" gerekçesi ile yüklü bir mali cezaya çarptırıldığı bilinmektedir. 5. STK'ların gönüllüleri için sağlaması gereken sağlık ve güvenlik önlemleri ve ilgili prosedürler tanımlanmamıştır. STK'ların özel ferdî sigortası gibi uygulamalar ile bu yönde önlemler aldığı örnekler vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ücretli emekten ayrılarak gönüllülüğün farklı biçimlerini kapsayacak şekilde temelde koruyucu düzenlemelerden oluşan bir gönüllülük statüsü oluşturulmalı ve gönüllü ile STK arasındaki ilişkide tarafları güvence altına alan bir yasal düzenleme yapılmalıdır. 2. STK'ların gönüllüler için sağlaması gereken sağlık sigortası için kolay sigorta hükümleri belirlenmelidir (Bu konuda ev hizmetlerinde çalışanların sigortalılığına ilişkin yapılan düzenlemelere benzer hükümler örnek alınabilir). 3. Gönüllülerin sigortalanmasına ilişkin düzenlemeler tüm STK'lar için aynı derecede zorunlu tutulmamalı, ihtiyaç ve risk faktörleri göz önünde bulundurularak hem kamu kurumları hem de özel sigorta kuruluşlarıyla çalışmayı olanaklı kılacak imkanlar geliştirilmelidir.

Bölüm 2: STK'ların Finansal Kapasitesi ve Sürdürülebilirliği için Çerçeve

Alt Bölüm 2.3: İnsan Kaynakları

İlke 5: Kamu politikaları ve yasal ortam, STK'larda istihdamı, gönüllülüğü ve STK'larla diğer ilişkileri teşvik eder.

STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Gönüllülük için elverişli politikalar ve mevzuat vardır.	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Teşvikler ve programlar şeffaf ve STK'ların faydalanmasına açıktır. Politika belgesi, strateji belgesi ya da mevzuat tam olarak uygulanmakta, izlenmekte ve dönemsel olarak, katılımcı bir yaklaşımla değerlendirilmektedir. Gönüllülük esasına dayalı faaliyetlerin düzenleyicileri ya da gönüllüler için idari prosedürler karmaşık ve masraflı değildir. Gönüllülük her şekilde olabilir; gönüllülüğün engellendiğine dair hiçbir geri bildirim yoktur. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Dünya Bağışçılık Endeksi'nin (World Giving Index) 2018 yılı verilerine göre Türkiye gönüllülük için harcanan zaman açısından, 146 ülke arasında 126. sırada yer almaktadır. Gönüllülük politikasının oluşturulması için 2012'de Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UN Volunteers) tarafından 35'ten fazla STK'yı bir araya getiren Ulusal Gönüllülük Komitesi kurulmuştur. T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından 2019 yılının Gönüllülük Yılı ilan edilmesi ile ilk defa Gönüllülük Yılı Stratejisi ortaya konmuştur. Bu strateji belgesinde kalkınma stratejileri ve politikalarına gönüllülüğün entegre edilmesini düzenleyen temel prensiplerin belirlendiği bir çerçeve kanunun yürürlüğe girmesi tavsiye olarak yer bulmuştur. 2020 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında gönüllülük alanında idari ve mali düzenleme yapılması ihtiyacına yer verilmiştir. Ayrıca, sivil toplum ve gönüllülük alanını güçlendiren kapsayıcı bir çerçeve düzenleme yapılması alınacak tedbirler arasında gösterilmiştir. 11. Kalkınma Planında ise üniversite öğrencilerinin gönüllülük ve STK faaliyetlerine katılımı ile STK'larda staj imkânlarının kolaylaştırılmasının teşvik edileceği belirtilmiştir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Gönüllülüğe ilişkin yapılacak yasal düzenlemenin amacı ile çerçevesi STK'lar ile katılımcı şekilde belirlenmelidir. Kamu bütçesinden gönüllülüğü koordine eden STK'lar için mali imkanlar sağlanmalı ve gönüllülük faaliyetlerinin sürdürülebilirliği garanti altına alınmalıdır. Gönüllülük hakkında kamuoyunda farkındalık artırılmalı, gönüllülük fırsatları yaratılarak çeşitli araç ve mekanizmalarla gönüllülük teşvik edilmelidir.

BÖLÜM 3: KAMU- STK İLİŞKİSİ

Üçüncü ve son bölüm, Kamu ve STK ilişkisine odaklanır. Bu bölümdeki ilkeler hükümet-STK ilişkisine uygulanabileceği gibi STK- Parlamento ve yerel yönetimlerle ilişkilerine de uygulanabilmektedir. Üçüncü bölüm üç alt bölüme ayrılmıştır: İlk alt bölüm iş birliği için çerçeve ve uygulamalarla ilgilenir ve temel ilke, kamu-STK iş birliğinin ve sivil toplum kuruluşlarının gelişmesi için, ilişkinin dayanağı olarak oturmuş bir stratejik yaklaşım gerektirir.

İkinci alt bölüm politika ve yasaların vatandaşlar ve STK'ların yoğun katılımıyla yapılmasının sağlanmasına dikkat çeker. Üçüncü alt bölüm ise yeni bir alan olarak çeşitli hizmetlerin (ör: sağlık, sosyal hizmetler, araştırma vb.) STK'lara ihale yoluyla veya delege edilmesiyle, STK'lar tarafından sağlanması ve artan iş birlikleri konularını içermektedir.

ÖNCELİKLİ BULGULAR

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde kamu – STK ilişkisini düzenleyen ulusal strateji ve yasal çerçeve kabul edilmemiştir.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1
Kamu- STK iş birliğini yürütmek ve sivil toplum katılımını teşvik etmekten sorumlu bir kamu kurumu ya da mekanizma bulunmamaktadır.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1
STK'ların karar alma süreçlerine katılımının önemini kabul eden, katılım süreçlerini tanımlayan veya teşvik eden bir politika veya strateji bulunmamaktadır.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1

ÖNERİLER

Kamu kurumları ile STK'lar arasındaki ilişkiyi düzenleyen, üzerinde uzlaşmış ilkeler, mekanizmalar ve sorumlulukları içeren çerçeve mevzuat ve politika belgeleri katılımcı şekilde hazırlanmalıdır.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1
Kamu- STK iş birliğini yürütmek ve sivil toplum katılımını teşvik edecek ulusal düzeyde bir kurum ya da mekanizma (iş birliği dairesi/birimi, bakanlıklarda iletişim noktaları, Konsey) oluşturulmalıdır.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1
Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte gerekli değişiklikler yapılarak STK'ların görüşlerinin alınması bağlayıcı hale getirilmeli ayrıca verilen görüşler için geri bildirim mekanizmaları Yönetmelikte düzenlenmelidir.	Bölüm	3
	Alt Bölüm	3.1

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.1: İş Birliği için Çerçeve ve Uygulamalar

İlke 6: Kamu-STK iş birliği ve STK'ların kapasitesinin güçlenmesi için stratejik yaklaşım mevcuttur.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Devlet, politikalar ve stratejiler aracılığıyla, sektörün gelişmesinin ve sektörle iş birliğinin önemini kabul eder.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu-STK ilişkisi ve sivil toplumun gelişmesiyle ilgili çalışan ulusal düzeyde bir kurum ya da mekanizma (İş Birliği Dairesi/Birimi, bakanlıklarda iletişim noktaları, Konsey) vardır. İlgili kurumun karar alma süreçlerine STK'ların etkin katılımını sağlayan ve bağlayıcılığı olan kurallar vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu-STK ilişkilerini düzenleyen yasal bir çerçeve ya da mekanizma mevcut değildir ve sivil toplumun gelişmesiyle ilgili çalışan ulusal düzeyde bir kurum ya da koordine halinde olan İş Birliği Dairesi/Birimi, bakanlıklarda iletişim noktaları bulunmamaktadır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanlığı bünyesinde; STK, akademi ve sektör temsilcilerinin karar alma sürecine katılımını sağlamak ve politika önerileri geliştirmek amacıyla dokuz kurul oluşturulmuştur. En az 3 kişiden oluşacak kurulların üyeleri Cumhurbaşkanı tarafından 8 Ekim 2018 tarihinde belirlenmiş olmakla birlikte, bu kurulların kamu idareleriyle ile olan çalışma şekilleri net bir şekilde tanımlanmamıştır. 2019 AB Türkiye Raporu'nda bu durumun özellikle politika programları ve mali planlama arasında sistematik bir bağın olmamasına yol açtığına dikkat çekilmektedir. STK'ların karar alma süreçlerine katılımının önemini kabul eden, katılım süreçlerini tanımlayan veya teşvik eden bir politika veya strateji bulunmamaktadır. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, STK'lara danışmayla ilgili hükümlere yer vermesine rağmen, yasa tasarılarında STK'lara danışılması zorunlu kılınmamış ve bakanlıkların inisiyatifine bırakılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ile yasa yapım süreci değişikliğe uğramasına karşın mevzuat hazırlama süreci ve usul esaslarına ilişkin bir düzenleme 2019 yılı itibarıyla yapılmamıştır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu- STK iş birliğini yürütmek ve sivil toplum katılımını teşvik etmek için ulusal düzeyde bir kurum ya da mekanizma (iş birliği dairesi/ birimi, bakanlıklarda iletişim noktaları, Konsey) oluşturulmalıdır. Kamu kurumları ile STK arasındaki ilişkiyi düzenleyen, üzerinde uzlaşmış ilkeler, mekanizmalar ve sorumlulukları içeren bir çerçeve mevzuat ve politika belgeleri katılımcı şekilde hazırlanmalıdır. Cumhurbaşkanlığı bünyesinde oluşturulan kurullarda temsilcilerin belirlenmesi açık çağrı yöntemiyle ve şeffaf kriterler gözetilerek düzenlenmelidir. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte gerekli değişiklikler yapılarak STK'ların görüşlerinin alınması bağlayıcı hale getirilmeli ve verilen görüşler için geri bildirim mekanizmaları Yönetmelikte düzenlenmelidir.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.1: İş Birliği için Çerçeve ve Uygulamalar

İlke 6: Kamu-STK iş birliği ve STK'ların kapasitesinin güçlenmesi için stratejik yaklaşım mevcuttur.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Devlet, politikalar ve stratejiler aracılığıyla, sektörün gelişmesinin ve sektörle iş birliğinin önemini kabul eder.	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu-STK iş birliğini yönetmek amacıyla oluşturulan kurumun Kamu-STK diyalogunu kolaylaştıracak yeterli kaynağı ve bu hedef doğrultusunda oluşturulmuş çalışma programı vardır. Kurum, sivil toplumun karşılaştığı zorlukları ve gelişmesi için gereken adımları değerlendirmeye açıktır. STK'lara düzenli olarak danışılır ve ilgili kamu kurumlarının karar alma süreçlerinde STK'ların etkin katılımı sağlanmıştır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Eylül 2018'de İçişleri Bakanlığı bünyesinde STİGM kurulmuş ve teşkilat yapısı ve görevleri hakkında çıkarılan yönetmelik ile bu kuruma sivil toplumla ilişkilere yönelik stratejilerin belirlenmesi ve geliştirilmesi, kamu ile sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonun ve iş birliğinin sağlanması, güçlendirilmesi görevi verilmiştir. Bu yapı içerisinde katılım açısından yeni bir mekanizma olarak Sivil Toplum İstişare Kurulu tanımlanmıştır. 2019 yılı itibarıyla kurul üyeleri atanmamıştır. Kurulda yer alacak STK temsilcilerinin seçimi ile ilgili kriterler açıklanmamıştır. Eşitlikçi, sürdürülebilir ve erişilebilir mekanizmalar bulunmadığı için STK'ların karar alma süreçlerine katılımı açısından bütüncül bir uygulamadan söz etmek mümkün değildir. STK'lar yasama süreçlerine nadiren katılmakta ve katıldıklarında da danışma süreci tek taraflı yürümektedir. 2020 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında STK'ların kurumsal kapasiteleri ile yasal çerçeve ve idari yapılanmanın geliştirilmesi ve sivil toplum-kamu-özel sektör arasındaki iş birliği artırılması ve sosyal diyalog ortamının sağlanması temel amaçlar arasında sıralanmaktadır. Ancak, programda belirtilen politika ve tedbirler incelendiğinde, STK'ların karar alma mekanizmalarına katılımları konusunda kamu kurumlarının geliştirilmesi gereken mekanizmalara yer verilmediği dikkat çekmektedir. Sıralanan tedbirler, STK'ların bu alandaki iş birliklerini artıracak eğitim, atölye çalışmalarıyla sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda, programda yer alan temel hak ve özgürlükler, adalet, aile ve kadın, çocuk ve gençlik gibi başlıklarda STK'ların karar alma süreçlerindeki katkısına ve rolüne yer verilmemiş, STK'ların katılımına yönelik tedbirler sadece yoksullukla mücadele ve yaşlılara yönelik bakım başlıkları alanlarında belirtilmiştir. 11. Kalkınma Planında da benzer bir yaklaşımla temel dönüşüm kararlarında STK'ları ve diğer bütün paydaşların katılımlarıyla toplumsal mutabakatın oluşturulmasına özel önem verileceği ve karar alma süreçlerine STK'ların etkin katılımının sağlanmasının altı çizmektir. Ancak bu hedeflere ulaşmak için atılacak adımlar STK'ların kurumsal, beşeri ve finansal kapasitelerinin güçlendirilmesi hedefiyle sınırlı kalmış, kamu düzeyinde geliştirilmesi gereken mekanizma ve düzenlemelere ilişkin adımlara yer verilmemiştir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> STİGM'nin hedefleri için geliştirilecek politikaların belirlenmesi ve uygulamanın izleme, değerlendirme süreçleri katılımcı bir şekilde düzenlenmelidir. STİGM teşkilat yapısında oluşturulacak olan Sivil Toplum İstişare Kuruluna STK temsilcileri katılımı açık çağrı yöntemiyle ve şeffaf kriterler gözetilerek düzenlenmelidir. Politika ve mevzuat arasındaki uyumsuzlukların ortadan kaldırılması, daha fazla katılım ve hesap verebilirliğin sağlanması için hükümetin genel karar alma süreçlerine ilişkin usul kuralları ve süreçler net bir şekilde tanımlanmalıdır. Kamu-STK iş birliğine dair her kademedeki kamu görevlisine yönelik düzenli ve sistematik eğitim programları düzenlenmelidir. Eğitimlerin içerikleri tek tip olmamalı, STK'lar ve ilgili kamu kurumları arasında olası iş birliği alanlarına yönelik belirlenmeli ve uygulamaya dönük bilgileri içermelidir.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.2: Politika Geliştirme ve Karar Alma Süreçlerine Katılım

İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'ların karar alma sürecine katılımı ile geri bildirimlerin zamanında alınmasını sağlayan standartlar vardır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların politika oluşturma ve karar alma süreçlerine katılımı konusunda, politika oluşturma sürecinde yerine getirilmesi gereken asgari koşulları belirleyen en doğru düzenleyici uygulamalarla uyumlu, açıkça tanımlanmış standartlar vardır. STK'ların katılımı konusunda, kamu personeline eğitim programları/ eğitimler sağlanmasını teşvik eden kamu politikaları vardır. Hükümetin, ilgili bakanlıkların ve diğer devlet kurumlarının iç düzenlemelerinde, STK katılımını koordine etmek, izlemek ve raporlamak için belirlenmiş birimler ya da personel vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde, Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) yasama fonksiyonu açısından önemli değişiklikler olmasına karşın, TBMM İçtüzüğünde sivil toplumun yasa yapma süreçlerine katılımını düzenleyen ve istişare süreçlerini tanımlayan bir değişiklik yapılmamıştır. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca hazırlanan Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5. maddesi stratejik planların hazırlanması prosedürlerine ilişkin kamu kurumlarının STK'ların katılımının sağlanmasını ve katkılarının alınmasının temin edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu süreçte ilgili birimlerde kamu görevlilerinin eğitim programlarına katıldığı bilinmektedir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat geliştirme ve politika oluşturma konusunda kapsayıcı ve somut adımlar atılmalıdır. Meclis İçtüzüğü sivil toplum katılımını garanti alacak maddeleri içerecek şekilde değiştirilmelidir.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.2: Politika Geliştirme ve Karar Alma Süreçlerine Katılım

İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'ların karar alma sürecine katılımı ile geri bildirimlerin zamanında alınmasını sağlayan standartlar vardır.	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu kurumları, politika/yasa teklifleri ile ilgili süreçlerin erken aşamasında, ilgili tüm STK'ları görüşlerini almak üzere düzenli olarak sürece katar. 2. STK'lara, taslak belgelerin içeriğiyle ve danışma sürecinin ayrıntılarıyla ilgili yeterli bilgi sağlar ve cevap vermek için gerekli süre tanınır. 3. Danışma sürecinin sonuçlarına dair geri bildirim, bazı önerilerin neden dikkate alınmadığının açıklamasıyla birlikte, kamu kurumları tarafından paydaşlara açık ve yazılı olarak yapılır. 4. Kamu politika taslaklarını hazırlamakla görevli kamu personelinin çoğu gerekli eğitim programlarını/eğitimi başarıyla tamamlamıştır. 5. Kamuoyuna danışma sürecini koordine eden ve izleyen birimler/personelin çoğu konu hakkında bilgili ve yetkindir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kamu-STK ilişkileri süreklilik arz etmemektedir ve uygulamalar ilgili kamu kurumlarının inisiyatifine bırakılmıştır. Karar alma süreçlerine STK katılımını düzenleyen, taraflar için belirli, eşitlikçi, sürekliliği olan erişilebilir mekanizmalar bulunmamaktadır. Sivil toplum-kamu iş birliğini düzenleyen resmi prosedürler ya da eylem planları olmadığından uygulamalar standart değildir. TÜSEV'in 2018'de gerçekleştirdiği Sivil Toplum Kuruluşları Anketi Raporuna göre, STK'ların politika/yasa yapım sürecine katılımına ilişkin soruya STK'ların %30'u hiç katılmıyorum, %36'sı ise katılmıyorum olarak cevap vermiştir. 2. Mevzuat Hazırlama Usul ve Esaslarını düzenleyen Yönetmelik, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve STK'ların taslaklara 30 gün içinde görüş verebileceğini, aksi takdirde olumlu görüş verilmiş olacağını belirtmektedir. Ayrıca, uygulamada görüş istendiği nadir durumlarda STK'lara 30 günden çok daha kısa süre tanınmaktadır. Danışma süreçlerine dair geri bildirim, müzakere ve birlikte çalışma yöntemlerini belirleyen nesnel mekanizmalar yoktur. TÜSEV'in 2018'de gerçekleştirdiği Sivil Toplum Kuruluşları Anketi Raporuna göre, STK'ların politika/yasalarla ilgili danışılmasına ilişkin soruya STK'ların %54'ü hiçbir zaman, %29'u çok nadir olarak cevap vermiştir. 3. Geri bildirim ve bilgilendirme mekanizmaları oluşturulmamasından ötürü ise istişare süreçleri tek yönlü ve istisnalar dışında tek seferlik bir faaliyet olarak gerçekleşmektedir. TÜSEV'in 2018'de gerçekleştirdiği Sivil Toplum Kuruluşları Anketi Raporuna göre, kamu kurumları tarafından, çalışma programları, taslak kanun tasarıları, politika metinleri veya yeni veriler ile ilgili çoğu zaman ve her zaman bilgilendirildiğini söyleyen STK'lar sadece %7'dir. 4. İlgili bakanlık ve kamu kuruluşları strateji belgelerinin hazırlanma süreçlerinde kamu personeline çeşitli eğitimler verilmiştir. 5. Kamu personelinin katılımçılık ve sivil toplum katılımı yöntemleri ile ilgili kapasite eksikliği olduğu yönünde genel bir kabul bulunmakla birlikte, bu konu ile ilgili özel bir veri bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Karar alma ve mevzuat hazırlama süreçlerinde STK'ların uzmanlıkları ve bilgi birikimleriyle katkı sağlayacakları ve süreçteki etkilerini artıracakları etkinlikler ve mekanizmalar geliştirilmelidir. 2. STK'ların karar alma süreçlerine katılımlarına ilişkin temel aşamalar (bilgilendirme, danışma, diyalog, aktif katılım) kamu kurumlarıncı süreçler tasarlanırken belirlenmeli ve bu süreçlerin sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli olan teknik ve idari tedbirler (geri bildirim için verilen gün süresi, toplantının yapılacağı yer vb.) alınmalıdır.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.2: Politika Geliştirme ve Karar Alma Süreçlerine Katılım

İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.

STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Tüm politika ve yasa tasarımları, en kısa sürede kamuoyunun erişimine açılır.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yürürlükteki mevzuat kamu kuruluşlarının, tüm taslak yasayı/ politikaları veya yasanın son halini kamuoyuna açık hale getirmesini zorunlu kılar. İstisnalar açıkça tanımlanmıştır ve bu istisnalar uluslararası standart ve iyi uygulamalarla uyumludur. Kamuya ait bilgilere/belgelere erişim için nesnel mekanizmalar ve prosedürler vardır. Kamu personeli/birimleri için, kamuya ait bilgilere erişimle ilgili yasal koşulların ihlali halinde, kesin olarak belirlenmiş yaptırımlar mevcuttur. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat Hazırlama Usul ve Esaslarını düzenleyen Yönetmelik kamuoyunu ilgilendirmesi halinde, ilgili bakanlık tarafından, görüş değerlendirme sürecinde kullanılmak üzere, tasarımların internet, basın veya yayın aracılığıyla kamuoyunun bilgisine sunulabileceğini düzenleyen hükümler içermektedir ancak bağlayıcı değildir. Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı hakkında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde (Kararname no.1) Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı altında kurulan Cumhurbaşkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğünün görevleri arasında mevzuat hazırlama usul ve esaslarının belirlenmesi ile ilgili gerekli çalışmaları yapmak yer almaktadır ancak 2019 yılı itibarıyla bu konuda somut bir ilerleme sağlanmamıştır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kişilerin bilgi ve belgelere erişimi ile ilgili esas ve usulleri düzenlemektedir. Kanunun 7. Maddesi, istenen bilgi ve belgeler ayrı bir özel çalışma, araştırma veya analiz gerektirdiği takdirde başvuruya olumsuz yanıt verilebileceğini düzenlemekte ve bilgi edinme başvurusunun reddi açısından kamu görevlilerine oldukça geniş bir takdir alanı tanımaktadır. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ceza hükümleri altında kanunun uygulanmasında ihmâli, kusuru veya kastı bulunan memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında cezai hükümler düzenlemiştir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu kurum ve kuruluşları çalışma planları, kanun tasarımları veya politikalar ile ilgili detaylı ve güncel bilgi ve belgeleri internet sitelerinde düzenli olarak paylaşmalıdır. Sivil toplumun görüş bildirebilmesi için gerekli mekanizmalar geliştirilmeli ve makul bir süre tanınmalıdır. STK'ların başvuru yaptıkları konuya ilişkin kapsamlı ve güncel bilgilere ulaşabilmesinin sağlanması için hakkın kullanımını sınırlayan istisnaları açıklayan maddeler bakımından mevzuatta iyileştirmeler yapılması gerekmektedir.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.2: Politika Geliştirme ve Karar Alma Süreçlerine Katılım

İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.

STANDART 2	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
Tüm politika ve yasa tasarımları, en kısa sürede kamuoyunun erişimine açılır.	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kamu kuruluşları, hukuken belirlenmiş istisnalar olmadıkça, tüm taslak yasayı/politikaları veya yasanın son halini yayımlar. Kamu kuruluşları, hukuken belirlenen süre içinde kamuya ait bilgilere ulaşma taleplerinin çoğunu karşılar, red nedenlerini belirli bir formatta yazılı olarak açıklar ve itiraz hakkının ve itiraz prosedürünün altını çizer. Mevzuatın ihlali halinde yaptırım uygulanır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> OHAL döneminde yürütme organı tarafından çıkarılan KHK'lar ile Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri tasarımları görüş alınması için yayımlanmamıştır. Konuyla ilgili yapılan bilgi edinme başvuruları ağırlıklı olarak "ayrıca bir araştırma gerektiği" gerekçesi ile reddedilmektedir. Bilgi edinme başvurularına yasa ile belirlenen süre içinde cevap verilmediği ya da sağlanan bilgilerin yetersiz olduğu durumlar ile de karşılaşmaktadır. Bazı istisnai durumlarda ise talep edilen bilgi ve belgeler ile ilgili olarak kurum içerisinde birden fazla veya farklı müdürlük tarafından sağlanan verileri bir araya getiren detaylı veya yönlendirici şekilde yanıtların alındığı gözlemlenmektedir. TBMM tarafından sağlanan verilere göre 2018 yılı içerisinde yapılan toplam 1.733.779 bilgi edinme başvurusu yapılmıştır. Olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvurular 1.428.357, kısmen olumlu cevaplanarak kısmen reddedilerek bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvurular 136.339'dur. Reddilen başvuruların toplamı ise 133.208'dir. Başvurusu reddedilenlerden yargıya itiraz edenlerin sayısı ise 783'tür. Uygulamada ek araştırma yapılması istenen durumların da olumlu olarak kategorize edildiği bilinmektedir. 2018 yılı içerisinde bilgi edinme başvurusu yapan başvuru sahiplerine kamu kurum ve kuruluşlarınca verilen cevaplara karşı Bilgi Değerlendirme Kuruluna 1.159 adet itiraz başvurusu olmuştur. Bilgi Değerlendirme Kurulunca alınan 799 karar arasında, 563 red, 107 usulden kabul edilen, 74 kısmen kabul edilen ve 40 kadul edilen karar bulunmaktadır. Mevzuatın ihlal edildiği durumlarda disiplin cezası öngörülmekte ancak bu uygulamalar ile ilgili veri bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Bilgi edinme başvuruları için bilgilerin sağlanmasından sorumlu kamu görevlileri düzenli eğitim programları ile desteklenmeli, kapsamlı ve güncel bilgiler sunulması için kamu kurumları içerisinde koordinasyon ve bilgi paylaşımı sürecini kolaylaştıracak önlemler alınmalıdır.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.2: Politika Geliştirme ve Karar Alma Süreçlerine Katılım

İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.

STANDART 3	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
<p>STK temsilcileri sektörler arası kurullarda eşit ortak ve objektif olarak belirlenmiş süreçler ve kriterlere göre seçilirler.</p>	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yürürlükteki mevzuat, kamu kuruluşlarının, oluşturdukları farklı karar alma ve/veya danışma kurullarına STK temsilcilerini davet etmelerini gerektirir. Sivil toplumun uygun bir biçimde temsilini sağlamak için şeffaf ve önceden belirlenmiş kriterlere dayalı kesin kurallar vardır. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuatta yerel düzeyde STK'lar ve vatandaşların farklı düzeylerde katılım süreçlerine dahil olabilecekleri alanlar tanımlanmaktadır: Stratejik plan ve yıllık performans programının hazırlanması, kent konseyleri, mahalle yönetimleri, şehir planlarının hazırlanması, projelerin geliştirilmesi ve yönetilmesi. İlgili kanun ve yönetmeliklerde gerek stratejik plan ve şehir planları hazırlığı süreci gerekse kent konseyi üyeliğinde ilgili STK'ların katılımı ve katkılarının alınması belirtilmekle birlikte herhangi bir zorunluluk getirilmemektedir. Ayrıca, yerel düzeyde karar organları olan belediye meclisi, büyükşehir belediye meclisi ve il genel meclisi üyeleri arasından kurulan ihtisas komisyonlarına STK temsilcileri katılabilir. Yerel İzleme Araştırma ve Uygulamalar Derneği raporuna göre Nisan 2018 itibarıyla, Türkiye'de toplam 1.389 belediye bulunmasına rağmen sadece 285 Kent konseyi kurulmuştur. Merkezi düzeyde kanunla veya yönetmelik, genelgeçerlik veya tebliğ gibi çeşitli idari düzenlemelerle oluşturulmuş çeşitli kurul, konsey ve komisyonlara STK katılımı öngörülmüştür. Yerel düzeyde ilgili mevzuatta yer alan "görev ve faaliyet alanı" ölçütü nedeni ile STK'ların katılımları sadece faaliyet alanlarını ilgilendiren konuların görüşüleceği ihtisas komisyon toplantıları ile sınırlı kalmaktadır. Bununla birlikte, bir STK'nın birden fazla çalışma alanının olabileceği için görev ve faaliyet alanının tespiti her zaman mümkün olamamaktadır. Öte yandan, hangi STK'ların davet edileceği ile ilgili ölçütler bu kanunlarda yer almamaktadır. Danışma organı niteliği taşıyan kamu organlarında yer alacak STK'ların belirlenmesinde de farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Merkezi düzeydeki yasal düzenlemelerde yaklaşım olarak açık çağrı yerine davet usulüyle ve belli STK'ların isimlerine yönelik yapıldığı, çağrı yapıldığı zamanlarda ise sınırlı bir duyuru kanalından yeterli zaman ayrılmadan yapıldığı örnekler bulunmaktadır. Aynı zamanda, iş birliği yapılan STK'lar konuyla ilişkili olarak uzmanlıklarına göre oluşturulacak bir havuz öncelenecek değil sadece kamuya yararlı dernek ve vakıflar arasından seçildiği görülmektedir. Bazı düzenlemelerde ise oluşturulacak meclis veya kurul benzeri yapılarda yer alacak STK'ların sayısına veya nasıl belirleneceğine dair hiçbir ölçüt belirtilmemiştir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların aktif katılımlarının sağlanması için mevzuat hem merkezi hem de yerel düzeyde karar alma süreçlerinin hepsinde danışma organlarının oluşturulmasını zorunlu tutmalı ve organların oluşumunda geçerli olacak kuralları yorumu açık bırakmayacak biçimde düzenlemelidir. Belediye Meclisi bünyesinde kurulacak ihtisas komisyonlarının toplantılarına isteyen STK temsilcilerinin katılabilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.2: Politika Geliştirme ve Karar Alma Süreçlerine Katılım

İlke 7: STK'lar politika geliştirme ve karar alma süreçlerine etkin olarak dahil edilirler.

STANDART 3	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK temsilcileri sektörler arası kurullarda eşit ortaklık ve objektif olarak belirlenmiş süreçler ve kriterlere göre seçilirler.	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Sivil toplumu ilgilendiren konular ve politikalarla ilgili karar alma ve danışma kurullarına genellikle STK temsilcileri de dahil edilir. Bu kurullardaki STK temsilcilerinin, görüşlerini herhangi bir yaptırıma maruz kalmadan özgürce sunması ve savunması sağlanır. STK temsilcileri, adil ve şeffaf seçim süreci sonucunda seçilir. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2016-2018 döneminde OHAL sürecinde yürütme organı tarafından KHK'lar ile yapılan düzenlemeler ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde gerçekleştirilen yapısal değişiklikler ve devamındaki süreçte sivil toplumun görüşlerinin alınmasına olanak sağlayan kurul, komisyon ve çalışma gruplarının oluşturulduğu örnekler çok sınırlı kalmakla birlikte yapılan çalışmalar etkisiz olmuştur. 2018 yılında Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü altında kurulan Sivil Toplumla İstişare Kurulunun ilgili Bakan Yardımcısı, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürü, üniversite temsilcileri, kamu kurum ve kuruluş temsilcileri ve STK temsilcilerinden oluşacağı belirtilmiştir. Ancak, kurulduğundan bu yana kurulun hangi üyelere oluştuğu ya da faaliyetlerinin ne olduğu bilinmemektedir. STK temsilcilerinin danışma kurullarında görüşlerini özgürce ifade etmelerine yönelik tedbir ve güvenceler bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Karar alma ve danışma kurullarında temsil edilecek STK'ların belirlenmesi usulü somut ve nesnel hale getirilmeli ve bu tür hükümlere yer veren diğer kanunlarda da bu yönde değişiklikler gerçekleştirilmelidir.

Bölüm 3: Kamu – STK İlişkisi

Alt Bölüm 3.3: Hizmet Sağlanmasında İş Birliği

İlke 8: Koşullar, hizmet sağlanmasında STK'ların dahil olmasını destekler niteliktedir.

STANDART 1	GÖSTERGELER	BULGULAR	ÖNERİLER
STK'lar farklı alanlarda hizmetler verirler ve kamu ihaleleri için diğer hizmet sağlayıcılarla eşit koşullarda rekabet ederler.	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> Yürürlükteki mevzuat STK'ların eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi çeşitli alanlarda hizmet sağlanmasına izin verir. STK'lar mevzuatta tanımlanmamış ("ilave hizmetler") hizmetleri sağlamakta hiçbir engelle karşılaşmazlar. Yürürlükteki mevzuat, STK'lardan diğer hizmet sağlayıcılar için geçerli olmayan bürokratik açıdan zor, ilave koşulları yerine getirmesini beklemez. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> İlgili yasa ve yönetmelikler, STK'ların çeşitli alanlarda kamu ile iş birlikleri yürüterek hizmet sağlanmasına izin verir. STK'ların hizmet sağlanmasına dair özel hükümler ise mevzuatta bulunmamaktadır. İlgili yönetmeliklerdeki hükümler STK'ların sağlayacağı ilave hizmetler açısından da bağlayıcıdır. İlgili mevzuat ve yönetmelikler STK'lar ve diğer tüzel kişilikler arasında ayırım gözetmemektedir. 	<p>Mevzuat:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'ların hizmet sağlanmalarına dair özel hükümler katılımcı olarak belirlenerek mevzuatta ilgili değişiklikler yapılmalıdır.
	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> STK'lar diğer hizmet sağlayıcılarla rekabet ederek kamu ihalelerine girebilir ve çeşitli alanlarda hizmet verebilirler (eğitim, sağlık, araştırma vb.). STK'lar hizmet geliştirme ve sağlamanın her aşamasına dahil edilir (ihtiyaç belirleme, ihtiyaçları karşılayacak en uygun hizmetlere karar verme, izleme ve değerlendirme). 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mevzuat açısından STK'ların rekabet etmeleri yönünde engeller bulunmamaktadır. Ancak teşvik edici uygulamalar olmadığı için STK'lar tarafından hizmet sağladığı örnekler kısıtlıdır. Uygulamada bazı örneklerle rastlanmakla birlikte, STK'ların bu süreçlere katılımıyla ilgili genel bir düzenleme bulunmamaktadır. 	<p>Uygulama:</p> <ol style="list-style-type: none"> Hem merkezi hem de yerel düzeyde kamu kurumları sağlamakla yükümlü oldukları tüm hizmetler için uzmanlaşmış personele sahip olmayabilirler. Bu gibi durumlarda belirli alanlarda faaliyet gösteren STK'ların kendi uzmanlaştıkları alanlarda hizmetlerin geliştirilmesine dahil edilmesine imkân edecek şeffaf, kapsayıcı ve hesapverebilir mekanizmalar geliştirilmelidir.

REFERANSLAR

Avrupa Birliği Başkanlığı. *National Action Plan for EU Accession Phase I November 2014 - June 2015*. [AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı. I. Aşama.Kasım 2014 -Haziran 2015] Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.ab.gov.tr/files/napisonwebeng.pdf>

Avrupa Birliği Başkanlığı. *Avrupa Birliği'ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı II. Aşama Haziran 2015-Haziran 2019*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/3_ab_bakanligi_yayinlari/uepii.pdf

Avrupa Birliği Başkanlığı. *Sivil Toplum Sektörü Danışma Süreçleri*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://siviltoplumsektoru.org/danisma-surecleri/>

Avrupa Komisyonu. *2019 Türkiye Raporu*. https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu_tr.pdf

Avrupa Konseyi. *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf

Avrupa Konseyi. *Legal Status of Non-governmental Organizations in Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 and explanatory memorandum*. [CM/Rec (2007)14 sayılı Avrupa'da sivil toplum örgütlerinin yasal statüsü hakkındaki Tavsiye Kararı]. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://rm.coe.int/16807096b7>

Avrupa Konseyi. *Olağanüstü Halin Türkiye'de Örgütlenme Özgürlüğü Üzerindeki Etkilerine Dair Görüş*. STK Hukukuna Dair Uzmanlar Konseyi CONF/EXP(2017)2. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://rm.coe.int/expert-council-conf-exp-2017-2-opinion-impact-state-of-emergency-on-fr/16807725ec>

Avrupa Konseyi. *Politik Karar alma Süreçlerine Sivil Katılım Rehberi*. [Gayriresmi tercüme.] Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://tusev.org.tr/tr/haberler/avrupa-konseyi-politik-karar-alma-sureclerine-sivil-katilim-rehberi-cevirisi-yayimlandi#.W3WIn-gzaM8>

Avrupa Konseyi. *Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımla İlgili İyi Uygulama İlkeleri*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802eedda>

Avrupa Konseyi. *Irkcılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) 2019 Türkiye Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/turkey>

Bianet. "TİB'siz Türkiye!". Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://bianet.org/biamag/biamag/177985-tib-siz-turkiye>

Charities Aid Foundation. *World Giving Index 2018*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2018-publications/caf-world-giving-index-2018>

Birleşmiş Milletler. *İnsani Gelişme Endeksi 2019*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/TUR>

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi. *Evrensel Periyodik İnceleme (EPI) Türkiye Raporu*. [gayriresmi tercüme.] Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://epi-turkiye.net/portal/wp-content/uploads/2020/01/BM-%C4%BOHYK-T%C3%BCrkiye-Derlemesi_TR-1.pdf

Committee to Protect Journalists. *Turkey CPJ Blog [Türkiye CPJ Blog]* 2017. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://cpj.org/blog/europe/turkey/>

Denge ve Denetleme Ağı. *Yeni Sistem, Yeni İktüzük. Güçlü ve Etkin Meclis İçin Öneriler*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.birarada.org/tr/27534/YENI-SISTEM-YENI-ICTUZUK-Guclu-ve-Etkin-Meclis-Icin-Oneriler>

Eşit Haklar için İzleme Derneği. *Toplantı ve Gösteri Hakkı İzleme Raporu 2017*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.esithaklar.org/toplanti-ve-gosteri-hakki-izleme-raporu-2017/>

Freedom House. *Freedom of the World 2019 Report [Dünyada Özgürlükler 2019 Raporu]*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://freedomhouse.org/country/turkey/freedom-world/2019>

Freedom House. *Freedom on the Net 2019 [İnternet özgürlüğü Türkiye 2019 Raporu]*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://freedomhouse.org/country/turkey/freedom-net/2019>

Indiana Unversity Lilly Family School of Philanthropy. *Global Philanthropy Environment Index 2018 [Küresel Filantropi Ortamı Endeksi 2018]*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://globalindices.iupui.edu/environment/downloads/index.html>

İstanbul Bilgi Üniversitesi. Türkiye'de Kamu Kaynaklarından Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler Bilgi Notu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2018/01/21/bilginotudernek.pdf>

İnsan Hakları Ortak Platformu (IHOP). *21 Temmuz 2016-20 Mart 2018 Olağanüstü Hal Uygulamaları: Güncellenmiş Durum Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://www.ihop.org.tr/wp-content/uploads/2018/04/Ola%C4%9Fan%C3%BCst%C3%BC-Hal_17042018.pdf

İstanbul Bilgi Üniversitesi. *Türkiye'de Gönüllülük Araştırması*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2019/12/16/Go%CC%88nu%CC%88lu%CC%88lu%CC%88kAras%CC%A7t%C4%B1rmaSonuc%CC%A7lar%C4%B1.pdf>

Kent Konseyleri Birliği. *Kent Konseyi İnfografik*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.kentkonseyleribirligi.org.tr/wp-content/uploads/2017/12/kent-konseyi-infografik.pdf>

Kent Konseyleri Birliği. *Kent Konseyleri ve Genel Kurul Toplantıları*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.kentkonseyleribirligi.org.tr/raporlar/bilgi-ve-deneyim-dizisi-1/>

Kerem Altıparmak & Yaman Akdeniz. *5651 sayılı Kanunun Değişiklik Tasarısının Getirdiği Değişiklikler Üzerine bir Değerlendirme*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://cyber-rights.org.tr/docs/5651_Tasari_Rapor.pdf

Reporters Without Borders. *Turkish media independence [Türkiye'de basın özgürlüğü]*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://rsf.org/en/taxonomy/term/145>

Sansüre ve Otasansüre Karşı Platformu. *Türkiye'de Sansür ve Otasansür: Ocak 2019 Kasım 2019*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://susma24.com/wp-content/uploads/2019/12/susma_turkiyede_sansur_ve_otasansur_2019_tr.pdf

Şeffaflık Derneği. *Yolsuzluk Algı Endeksi 2019*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.transparency.org/cpi2019>

T.C. İçişleri Bakanlığı. *2019 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/lcSite/strateji/OYA/oooyya/2019YIIdareFaaliyetRaporuPDF.pdf>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. *2019 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mfa.gov.tr/data/BAKANLIK/2019-yili-idare-faaliyet-raporu.pdf>

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. *2019 Faaliyet Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.enerji.gov.tr/File/?path=ROOT%2f1%2fDocuments%2fFaaliyet%20Raporu%2fETKB%202019%20Y%20c4%b1%20%20%20%20Faaliyet%20Raporu-28.02.2020.pdf>

T.C. Sağlık Bakanlığı. *2019 Faaliyet Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/36626,tc-saglik-bakanligi-faaliyet-raporu-2019pdf.pdf?0>

T.C. Ticaret Bakanlığı. *2019 Yılı Faaliyet Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://ticaret.gov.tr/data/5e58fdaa13b8764dec3bf81d/TICARET_BAKANLIGI_2019YILI_FAALİYET_RAPORU.pdf

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. *2019 Yılı Faaliyet Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/faaliyet-raporlari/mu0103011615>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Örgütlenme Özgürlüğü Açısından Yabancı STK'ların Kayıt Süreçleri Bilgi Notu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/yayinlar/OrgutlenmeBilgiNotu.23.06.16.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Örgütlenme Özgürlüğü Hakkının Sınırlandırılması: Uluslararası Standartlar ve Türkiye'ye Dair Değerlendirme Bilgi Notu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/yayinlar/TUSEV_Atolye_Orgutlenme_Ozgurlugu_Hakkinin_Sinirlendirilmesi_Bilgi_Notu.pdf

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Toplama Aktif Katılım: Uluslararası Standartlar, Ulusal Mevzuattaki Engeller, Öneriler*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/MevzuatRapor.15.09.15.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Toplama Yönelik Davranış İlkeleri. Avrupa Birliği'nde ve Dünyada Kamu Diyaloğu/İlişkileri Masa Başlı Araştırmasının Bulguları*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://siviltoplum-kamu.org/tr/wp-content/uploads/2018/07/Davran%C4%B1C5%9F-%C4%B0lkeleri-Masa-Ba%C5%9F%C4%B1-Ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1-Raporu.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Vakıf ve Dernekleri İlgilendiren Vergi Uygulamaları ve Kamu Yararı Statüsü: Mevcut Durum ve Öneriler Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://tusev.org.tr/usrfiles/images/VergiRaporu.26.04.18.web.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Mekanizmalarına Katılımı: Yerel Yönetimlerde Kaliteli ve Anlamlı Bir Katılım için Uygulama Rehberi*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://tusev.org.tr/usrfiles/images/Katilim2020.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Süreçlerine Katılımı için Araçlar ve Yöntemler: Hırvatistan, Estonya ve Fransa'daki İyi Uygulamalar*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://tusev.org.tr/usrfiles/images/AraclarYontemlerOcak2020.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Türkiye'de Yardım Toplama Mevzuatına Dair Değerlendirme: Sorunlar ve Engeller*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/YardimToplamaBilgiNotu_Ulusal.pdf

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *STK'ların Bağış Toplama Faaliyetleri: Yasal Mevzuat Açısından Uluslararası Standartlar*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/YardimToplamaBilgiNotu_Uluslararası.pdf

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Toplum için Elverişli Ortam Bilgi Notu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/ElverisliOrtam2019.pdf>

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2018 Türkiye Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/TUSEV_MonitoringMatris_TR_26.08.19_Final.pdf

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2018 Türkiye Raporu - STK'lar Anketi Sonuçları*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/Monitoring_AnketSonuc_RaporuTR.26.08.19_Final.pdf

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV). *Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Kamu Fonları: Standartlar ve İyi Örnekler*. Erişim tarihi: 16 Haziran 2020. <https://siviltoplum-kamu.org.tr/projeden-haberler/sivil-toplum-kuruluslarina-yonelik-kamu-fonlari-standartlar-ve-iyi-ornekler-raporu-yayimlandi/>

Twitter. *Twitter Transparency Report 2019*. [Twitter Şeffaflık Raporu. İçerik kaldırma Talepleri 2019]. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://transparency.twitter.com/tr/removal-requests.html>

Yaman Akdeniz&Ozan Güven. Engelli Web 2018 Raporu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://privacy.cyber-rights.org.tr/wp-content/uploads/2019/06/EngelliWeb_2018.pdf

Yerel İzleme Araştırma ve Uygulamalar Derneği (YERELİZ). *Rehber Göstergelerle İstanbul Belediyeleri Katılım Ve Kapsayıcılık Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.slideshare.net/YERELIZdernegi/rehber-gstergelerle-istanbul-belediyeler-katilim-ve-kapsayicilik-raporu-94922890>

YASALAR VE YÖNETMELİKLER, REHBERLER VE STRATEJİ PLANLARI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>

5253 sayılı Dernekler Kanunu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5253.pdf>

5737 sayılı Vakıflar Kanunu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080227-2.htm>

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf

2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2860.pdf>

2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2911.pdf>

4962 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Ve Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Kanun. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.4962&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=4962&Turl=1&Tertip=5&No=4962>

5393 sayılı Belediyeler Kanunu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>

5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>

5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf>

5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf>

2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2935.pdf>

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.4982&MevzuatIliski=0>

477 sayılı Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun *Hükmünde Kararname*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180704-1.htm>

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5651.pdf>

Bakanlıkların Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (Kararname numarası 4). Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180715-16.pdf>

Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun No. 7145). Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k7145.html>

Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (Kararname numarası 17). Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180913.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180913.htm>

Cumhurbaşkanlığı Karar Sayısı: 2018/196. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181009-12.pdf>

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *On Birinci Plan*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/11/ON_BIRINCI_KALKINMA-PLANI_2019-2023.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *2020 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/11/2020_Yili_Cumhurbaşkanligi_Yillik_Programi.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Adalet Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/221Wi+Adalet_Bakanligi_Stratejik_Planı_2015-2019_01_07_2015_SON_Mustesar_Sunusu_Eklendi_.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2018-2022 Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/CkPFg+ASPB_2018-2022_Stratejik_Planı.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Avrupa Birliği Bakanlığı 2018- 2022 Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/42eJM+AB_Bakanligi_2018-2022_Donemi_Stratejik_Planı.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2018-2022 Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/cV5EW+CSB.pdf>

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Gençlik ve Spor Bakanlığı Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/Dm2i0+Genclik_ve_Spor_Bakanligi_2018-2022_Stratejik_Planı.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2017-2021 Stratejik Planı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/EeHs8+stratejik_plan_2017_090817_1_.pdf

T.C. İçişleri Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/str_plan/stratejikplan2015_2019.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *On Birinci Kalkınma Planı. Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Ön Rapor.*Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://onbirinciplan.gov.tr/oik-ve-calisma-grubu-listeleri/kalkinma-surecinde-sivil-toplum-kuruluslari/on-rapor/>

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında *Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Sayısı: 1.* Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.1.pdf>

Dernekler Yönetmeliği. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.8038&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Dernekler%20Y%C3%B6netmeli%C4%9Fi>

Dernek, Vakıf, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık ve Benzeri Teşekküllere Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Bütçelerinden Yardım Yapılması Hakkında Yönetmelik. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060717-3.htm>

Gençlik ve Spor Bakanlığı. *Gençlik ve Spor Bakanlığı Proje Destek Programları Yönetmeliği.* Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.gsb.gov.tr/Sayfalar/65/62/destek-yonetmeliği.aspx>

Gençlik ve Spor Bakanlığı. *Gençlik Projeleri Destek Programı. 2018 Uygulama Kılavuzu.* Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://gsb.gov.tr/Public/Edit/images/GSB/GPDP/2018-01/2018-1_Ozel_Cagri_Uygulama_Kilavuzu.pdf

İçişleri Bakanlığı. İçişleri Bakanlığı Bütçesinden Derneklere Yardım Yapılması Hakkında Yönerge. Erişim tarihi: 23 Mayıs 2018. https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/Projeler/Prodes/icisleri_Bakanligi_Butcesinden_Derneklere_Yardim_Yapilmasi_Hakkinda_Yonerge_03_03_2017.pdf

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. *On Birinci Kalkınma Planı (2019- 2023) Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Grupları El Kitabı.* Erişim tarihi: 16 Haziran. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/On-Birinci-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-%C3%96zel-%C4%B0htisas-Komisyonlar%C4%B1-El-Kitab%C4%B1.pdf>

Kalkınma Bakanlığı. *Kalkınma Bakanlığında: Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlara Dair Tebliğ.* Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150430-10.htm>

Kalkınma Bakanlığı. *Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Kılavuzu 3. Sürüm.* Erişim tarihi: 13 Mart 2020. http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/VrllQ+Kamu_Idareleri_Icin_Stratejik_Planlama_Kilavuzu.pdf

Kalkınma Bakanlığında: Kamu İdarelerince Hazırlanacak Stratejik Planlara Dair Tebliğ. Erişim tarihi: 16 Haziran 2020. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150430-10.htm>

Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/02/20180226-10.htm>

Kent Konseyi Yönetmeliği. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=10687&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname. Karar Sayısı: KHK/667. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160723-8.htm>

On Birinci Kalkınma Planı Hazırlıkları ile ilgili Genelge 2017/16. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170729-16.pdf>

Kültür Bakanlığı. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. Kültür ve Turizm Bakanlığınca Yerel Yönetimlerin, Derneklerin, Vakıfların Projelerine Yapılacak Yardımlara İlişkin Yönetmelik Gereğince Yapılan 2017 Yılı Yardımları. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://isparta.ktb.gov.tr/Eklen ti/9286,festivalyonetmelikdoc.doc?0>

Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.20059986&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch>

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Yönetmelik.Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.siviltoplum.gov.tr/kurumlar/siviltoplum.gov.tr/Mevzuat/SivilToplumlaIliskilerGenelMudurlu%C4%9FuTeskilatVeGorevleriHakkindaYonetmelik.pdf>

Sivil toplumla ilişkiler Genel Müdürlüğü. *Proje Destek Rehberi (2018).* İçişleri Bakanlığı. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. www.siviltoplum.gov.tr/proje-destek-sistemi-prodes

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Yabancı STK'ların Türkiye'deki Faaliyeti*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.siviltoplum.gov.tr/yabanci-stkların-turkiyedeki-faaliyeti>

Türkiye Büyük Millet Meclisi İctüzüğü. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.tbmm.gov.tr/docs/ictuzuk.pdf>

Türkiye Büyük Millet Meclisi. *Yeni sisteme göre yasama el kitabı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://www.tbmm.gov.tr/yayınlar/Yasama_El%20Kitabı.pdf

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı *2018 Bilgi Edinme Genel Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/degerlendirme_kurulu_raporları.htm

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı. *Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması Bakımından 2018 yılına ilişkin Değerlendirme*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://www.tbmm.gov.tr/bilgiedinme/2018_raporu_baskanlik_aciklamasi.pdf

SİVİL TOPLUM RESMİ VERİLERİ

Gelir İdaresi Başkanlığı. *Vergi Muafiyeti Tanınan Vakıfların Listesi*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.gib.gov.tr/yarım-ve-kaynaklar/yararlı-bilgiler/vergi-muafiyeti-taninan-vakıfların-listesi>

Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü. *Merkezi Yönetim İdarelerinin dernek, birlik, kurum, kuruluş, sandık vb. Kuruluşlara yaptıkları toplam transferler cari ve sermaye transferleri. Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://muhasebat.hmb.gov.tr/genel-yonetim-butce-istatistikleri>

T.C Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü. *2018 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler/2018_faal-yet_raporu_kapakl--20191205075619.pdf

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarına-gore-dagilimi>

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Türkiye'de Faaliyetine İzin Verilen Yabancı STK'lar*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.siviltoplum.gov.tr/yabanci-stklara-iliskin-istatistikler>

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Organlara Seçilen Üyelere ait Cinsiyet Bilgileri*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.siviltoplum.gov.tr/organlara-secilen-uyelere-ait-cinsiyet-bilgileri>

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *İzin almadan yardım toplama hakkına sahip kuruluşlar*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.siviltoplum.gov.tr/izin-almadan-yarım-toplama-hakkına-sahip-kuruluslar>

Sivil toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. *Kamu Yararına Çalışan Dernekler*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.siviltoplum.gov.tr/kamu-yararına-calisan-dernekler>

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Vakıfların türlerine göre dağılımı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/02-vakıfların-turlerine-g.pdf

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Yeni Vakıflarla İlgili Seçilmiş Veriler (2014-2018)*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/14-yeni-vakıflarla-ilgili.pdf

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Yeni Vakıflarca, 2018 Yılı İçerisinde Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Sektörel Bazda Vakıflara Dağılımı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/12-sektorel-bazda-yil-ici.pdf

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Yabancı Vakıfların Şube/Temsilcilikleriyle İlgili Veriler*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. <https://www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/vakif-istatistikleri/yabanci-vakıfların-sube-ve-temsilcilikleri>

Vakıflar Genel Müdürlüğü. *Tesis ve müessese sahibi olan Vakıfların yıl Bazında Dağılımı*. Erişim tarihi: 13 Mart 2020. https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/11-kar-amaci-olmayan-tesi.pdfw

TÜRKİYE PROFİLİ: EKONOMİK, SİYASAL VE SOSYAL GÖSTERGELER

2019 DÜNYA BANKASI VERİLERİ	
Nüfus	82.6
GSYİH	754.8 milyar Dolar
Kişi başına GSMH	9.140 Dolar
Ortalama yaşam süresi	77.2

Bertelsmann Stiftung Transformasyon Endeksi (BTI) 2018	Skor: 6.17 Sıralama: 51	1-10 1-129
Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksi 2019	Sıralama: 59	1-189
Charities Aid Foundation Dünya Bağışçılık Endeksi 2018	Sıralama:131 Bağış yapma: %12 (122) Gönüllülük için harcanan zaman: %9 (126) Tanımadığı birine yardım etme: %40 (113)	1-146
CIVICUS Civic Pulse	Engellenmiş	Kapalı Engellenmiş Zorlaştırılmış Daralmış Açık
Dünya Bankası İfade Özgürlüğü Endeksi 2018	Skor: 0.29	0-1
Dünya Bankası Hukukun Üstünlüğü Endeksi 2018	Skor: -0.32	-2.5 - 2.5
Freedom House İnternet Özgürlüğü Raporu 2019	Skor: 37 Durumu: Özgür Değil	1-100
Indana Unversty Lilly Family School of Philanthropy Küresel Filantropi Ortamı Endeksi 2018	Skor: 2.73 STK'ların kurulma ve faaliyet göstermesinin kolaylığı: 2.2 Vergi teşvikleri: 2.0 Sınır ötesi bağış: 3.5 Politik ortam: 2.0 Sosyo-kültürel ortam: 4.0	1-5
Reporters Without Borders Basın Özgürlüğü Endeksi 2019	Skor: 52.81 Sıralama: 157	0-100 1-180
Transparency International Yolsuzluk Algı Endeksi 2019	Sıralama: 91	1-180

